Göçebe Dergisi

Ekim 2021 Sayı 10
Fikir, Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi

İmtiyaz Sahibi
Gökçe Yükselen PELER

Genel Yayın Yönetmeni
Saffet Alp YILMAZ

Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı
Birkan UZUNOĞLU

Yayın Kurulu
Beytullah KOCABAŞ
Fatmanur CİHAN
Hatice KARAKAYA
Hilal ÇAĞLAR
Merve BALCI
Muhammed Burak GÜNERİ
Mücahit Yasir KURTOĞLU
Rabia BİRGİN
Serkan YÜKSEL
Sırrı YUMUK
Şule BERBER
Tuğçe Burcu DEMİR

Sosyal Medya
Serkan YÜKSEL

Tasarım
Efekan ULU

İletişim
Adres: Salih Kayasal Sok. Levent APT. NO: 6/5
Girne, KKTC
Tel: +90 507 041 54 09
E-posta: gocebedergi@gmail.com

İki Aylık, Fikir, Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi

ÖNSÖZ

10. Sayımızı Sunarken

"Ey şanlı ülkenin şanlı ordusu
Unutma Kafkas'a geldiğin günü
Gelirken kovmaya Turan'dan
Rus'u Ayağını Karadeniz öptü mü?
İlk atarken eski burca adımı
Kars Kalesi selam topu attı mı?
Sen yaparken orada zafer şenliği
Mağlup düşman kaşlarını çattı mı?"
Ahmed CEVAD

Zorlu günlerden geçtiğimiz bu süreçte 10. sayımızı sunmanın sevincini yaşıyoruz. Ne yazık ki Çin işgali Doğu Türkistan'da baskılar ve insan hakları ihlalleri her geçen gün artarken, Güney Türkistan'da (Afganistan) yeni trajedilerin boyutları bizi günden güne etkilemektedir. Diğer yandan Fırat Kalkanı Harekat Bölgesi'mizde yer alan Azez'de seyir halindeki zırhlı aracımıza teröristlerce Tel Rıfat Bölgemiz güdümlü füze ile saldırısı sonucu Özel Harekat Polisleri Cihat ŞAHİN ve Fatih DOĞAN şehit düşmüştür. Türklüğün birçok karakolları tehdit ve tehlike altındadır.

Tarihimizde bugün ise İstiklal Marşımızın yazarı, millî şairimiz Mehmet Âkif Ersoy'un Azerbaycan'daki çağdaşı, Azerbaycan Millî Marşımızın yazarı, istiklal mücadelesi kahramanı Ahmed CEVAD, 13 Ekim 1937 tarihinde Stalin tarafından "halk düşmanı, vatan haini" suçlamalarıyla kurşuna dizilerek şehit edilmiştir.

Bütün bu olumsuzluklar içinde dergimizin 10. Sayısına ulaşmış olmamız bizim için ayrı bir sevinç kaynağıdır. Dergimizin Ekim Sayısı, "Düşünce/Fikir Yazıları", "Edebî Yazılar", "Göçebe Dünyasından Haberler", "Türk Dünyası Ortak Atasözleri" ve "Kitap Tanıtımı" olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır;

Düşünce/Fikir Yazıları; "Beklenen Sensin", "Kovid-19 İle Birlikte Dilimize Giren Yeni Tamlamalar", "Gabdulla Tukay ve Kazan Tatarları İçin Önemi", "İsmail Gaspıralı'nin Düşünce Dünyası: "Dilde, Fikirde, İşte Birlik", "Kabullenilmiş Yargılar ya da Aldanılmış Doğrular", "Ortak Edebiyat ve Misak-ı Millî" ve "Umay Ana/Humay Ana" başlıklı yazılardan oluşmaktadır.

Edebî *Yazılar*; "Çok Kısa Bir Roman", "Kolu Kanadı Kırık Kuşlar", "Melek", "Osman Yüksel Serdengeçti'nin "İmparatorluğa Mersiye" Şiirinin Bize Anlattığı Tarih", "Uyumak İstiyorum", "Bu Çarkın Tekeri Nasıl Kırılır?", "Doğum Risâlesi", "Geceye Seni Yazdım", "Hiç Unutmadım", "İnsan Bini Bir Değil Varlık" ve "Bozkırda Bozlak Sesleri" başlıklı hikâye ve şiirlerden oluşmaktadır.

Türk Dünyası Ortak Atasözleri

Göçebe Dünyasından Haberler; “Türk Konseyi Ulaştırmadan Sorumlu Bakanlar Toplantısı Macaristan’ın başkenti Budapeşte’de düzenlendi.”,“Bulgaristan’da Türk siyasetçinin cumhurbaşkanlığına aday olduğu seçim kampanyası başlıyor.”, “BioNTech'in Türk kurucuları Türeci ve Şahin, Selanik'te Atatürk Evi'ni ziyaret etti.” ve “Kalmuk halkının temsilcisi Arkadiy Goryayev: Rusya'da büyük bir hapishanede yaşıyoruz.”

Kitap Önerileri’nde ise yeni çıkan çeşitli kitapların tanıtımına yer verilmiştir.

Saffet Alp YILMAZ

İÇİNDEKİLER

DÜŞÜNCE/FIKIR YAZILARI 6

BEKLENEN SENSİN 6

COVİD-19 İLE BİRLİKTE DİLİMİZE GİREN YENİ TAMLAMALAR 7

GABDULLA TUKAY VE KAZAN TATARLARI İÇİN ÖNEMİ 8

İSMAİL GASPIRALI'NIN DÜŞÜNCE DÜNYASI: 14

"DİLDE, FİKİRDE, İŞTE BİRLİK" 14

KABULLENİLMİŞ YARGILAR YA DA ALDANILMIŞ DOĞRULAR 17

ORTAK EDEBİYAT VE MİSAK-I MİLLÎ 19

UMAY ANA/HUMAY ANA 22

EDEBÎ YAZILAR 24

ÇOK KISA BİR ROMAN 24

KOLU KANADI KIRIK KUŞLAR 28

MELEK 32

OSMAN YÜKSEL SERDENGEÇTİ'NİN "İMPARATORLUĞA MERSİYE" ŞİİRİNİN BİZE ANLATTIĞI TARİH 35

UYUMAK İSTİYORUM 40

BU ÇARKIN TEKERİ NASIL KIRILIR? 45

DOĞUM RİSÂLESİ 46

GECEYE SENİ YAZDIM 47

HİÇ UNUTMADIM 48

İNSAN BİNİ BİR DEĞİL VARLIK 49

Bozkırda Bozlak Sesleri 50

TÜRK DÜNYASI ORTAK ATASÖZLERİ 52

GÖÇEBE DÜNYASINDAN HABERLER 53

Kalmuk halkının temsilcisi Arkadiy Goryayev: "Rusya'da büyük bir hapishanede yaşıyoruz..." 53

BioNTech'in Türk kurucuları Türeci ve Şahin, Selanik'te Atatürk Evi'ni ziyaret etti 57

Türk Devletlerinin Bağımsızlığının 30. Yılı münasebetiyle Budapeşte'de Uluslararası Konferans düzenlendi. 58

Bulgaristan'da Türk siyasetçinin cumhurbaşkanlığına aday olduğu seçim kampanyası başlıyor.. 60

KITAP ÖNERILERI 62

DÜŞÜNCE/FIKIR YAZILARI

BEKLENEN SENSİN

Muhammed Emin TÜRKYILMAZ

Dünya beklemekle meşhurdur... Dağlar kışı bekler, kırlar baharı. Gece bir Necip Fazıl şiirine konuk olur ve bekler sabahı. Toprak tohumu bekler, tohum başağı. Karadeniz Kızılırmak'ı bekler, yakamoza su içirmek için. Asker saat gözetmeksizin nöbet bekler, vatanın selameti için. Caddenin köşesinde bir baba sabırla bekler çocuğunun okuldan çıkış saatini. Anneler pencere pervazlarında yetiştirdikleri çiçeklerin açmasını bekler. Camiler ezanı bekler, cemaatin gelmesi için. Ruhlar doğumu, doğum ölümü, ölüm ahireti... Bu kadar beklemeyle bezenmiş, her şeyin bir şeyleri beklediği bir dünyada dünyanın beklememe ihtimali var mıdır? Dünya da bekler. Adalet bekler, nizam bekler, izan bekler, yüreklere umut aşılayacak yiğitler bekler.

Var olduğu günden bu yana cihanı kendisine yurt bilmiş asil bir milletin mensuplarıyız. İslam ile tanıştıktan, İslam ile kaynaştıktan sonra ise "İ'lâ-yı kelimetullah için Nizam-ı Âlem" düsturuyla hareket eden, İslam'ın sancaktarlığını yapmış bu necip milletin evlatları olarak geçmişimizden almış olduğumuz güçle günümüzde kulağımıza çalınan ve geleceğimize de ışık tutacak, hangi taşın altına baksak, hangi yöne başımızı çevirsek karşımıza çıkacak şu çağrıya kayıtsız kalmak öyledir ki ihanete eş değerdir:

"Türk beklenendir."

Bezm-i Elest de denilen ruhlar âleminde Rabbimize "Sen bizim Rabbimizsin" onayını vermek üzere "kalubela" diyen ve adalete, nizama, izana bağlılığımızı Rab katında ilahi bir senetle sağlamlaştıran bizler, atalarımızın bizlere emanet bıraktığı bu bayrak yarışında daha ileriye, en ileriye mücadele etmek mecburiyetindeyiz. Daha adil, daha yaşanır, daha insana yaraşır bir düzen için, "İ'lâ-yı kelimetullah için Nizam-ı Âlem" demeli ve bu uğurda vakit harcamalıyız. Bu bizim Rabbimize vermiş olduğumuz sözün ve özümüzün gereğidir. Muhtaç olduğumuz kudretin damarlarımızdaki asıl kanda, yani özümüzde olduğu ayan beyan ortadadır. Çare özümüze dönüştür. Ve unutmamak gerekir ki, özünü unutan Rabbine verdiği sözü unutur, hain olur.

"Sen Türk'sün.

Beklenen sensin.

Beklenensin..."

COVİD-19 İLE BİRLİKTE DİLİMİZE GİREN YENİ TAMLAMALAR

Birkan UZUNOĞLU

Covid-19, diğer bir deyişle felaket! Türkiye'yi 2020 yılının mart ayından beri etkisi altına alan, maddi-manevi birçok sorunu beraberinde getiren bu felaketin dilimizi etkilemesi elbette kaçınılmazdır. Dilimize giren yeni sözcüklerin yanı sıra üretilen yeni tamlamalar da Türkçenin üretkenliğine ışık tutmaktadır.

Ülkemizde ilk Covid-19 vakası görüldüğü günden beri hepimiz televizyonlarımızın başına kilitlenip **vaka sayısı**nı bekledik. **Korona virüsü haritası**na bakmadan dışarı çıkmamayı âdet edindik. Dışarı çıktığımız zamanlarda ise **kontrollü sosyal hayat** temasına uyum sağlamak için her alanda **sosyal mesafe**mizi korumaya dikkat ettik. Bu sayede virüsün **doğrudan bulaşma**sını engellemiş olduk. **Dolaylı bulaşma** için de bir çözüm bulamadık. Üstelik dolaylı bulaşmalara maruz kaldığımız zamanlarda bile **ev izolasyonu**ndan kurtulamadık. **Tam kapanma**nın geldiği zamanlarda ise sıkıntımızı biraz olsun gidermek için **balkon konseri**ne katıldık. Ancak **normalleşme takvimi**ne uyum sağladığımızı söylemek pek de mümkün olmadı. Maddi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda olan insanlarımız **risk faktörü** taşıyarak **süper bulaştırıcı** hâline geldiler. **Kısa çalışma ödeneği** ve **hibe desteği** bu dönemdeki maddi sıkıntılarımızı az da olsa gidermeyi başardı. Paraya temas etmenin bizi **temaslı hasta** kategorisine itebileceğini düşünerek **temassız ödeme**ler ile alışverişimizi gerçekleştirdik. Bu dönemde eğitim alanındaki aksaklığı giderebilmek için **Zoom toplantısı** yaparak **uzaktan eğitim** aldık. Devlet dairelerinde ise **evden çalışma sistemi**ne geçildiğini gördük.

Son yıllarda dilimize pelesenk olan bir slogan ise "Hayat Eve Sığar". Ne kadar **sürü bağışıklığı** sağlanıyor olsa da elimizden geldiğince hayatımızı evimize sığdırmakta fayda görüyoruz. Bu arada **aşı takvimi**mizi tamamlamayı ve **aşı kartı**mızı çıkartmayı unutmayalım.

GABDULLA TUKAY VE KAZAN TATARLARI İÇİN ÖNEMİ

Gamze Nur NALBANT

«Сөй гомерне, сөй халыкны, сөй халыкның дөньясын,

Без үләрбез, билгеле, тик үкенечкә калмасын.»

("Sev hayatı, sev halkı, sev halkın dünyasını

Biz ölürüz, şüphesiz, yeter ki pişmanlık olmasın.")

Bu dizelerin sahibi Gabdulla Tukay, Tatar edebiyatı içinde öylesine önemli bir yer alır ki, Tatarlar kendilerine "Tukaylı halık" yani "Tukaylı millet" demektedirler. Ve Gabdulla Tukay'ın doğum tarihi olan 26 Nisan'ı "Tukay Bayramı" olarak kutlamaktadırlar. Bu bayram için okullarda, üniversitelerde Gabdulla Tukay'ın şiirlerini okumakta-okutmaktadırlar. Tukay adına türlü yarışmalar düzenlemektedirler, konferanslar hazırlamaktadırlar. Tukay için Tatarca bir film de çekilmiştir. Ayrıca Kazan'da onun isminde bir sokak vardır ve burada Gabdulla Tukay Müzesi bulunmaktadır. Kazan'daki Puşkin sokağında da Gabdulla Tukay'ın bir heykeli yer almaktadır. Sadece Tatarlar değil, Başkurtlar da ona saygı duymaktadır. Başkurdistan'ın başkenti Ufa'da da Tukay'ın heykeli vardır. Gabdulla Tukay sadece 27 yıl yaşamış olmasına rağmen, Tatar milletinin hafızasında derin iz bırakmıştır.

Gabdulla Tukay kendi hatıralarını anlatırken (1909 yılı eylül ayı) "Benim ömrüm oldukça tatsız, oldukça karanlık ve bununla birlikte bir o kadar da ilginçtir." demiştir. Biz eğer Tukay'ı anlamak istiyorsak onun çocukluğunu görmezden gelemeyiz. Çünkü Tukay'ın şiirlerinde çocukluk hüzünlerini, gençlik hayallerini ve hatıralarını görmekteyiz.

Tukay'ın babası, Möhemmetgalim isimli mollanın oğlu Möhemmetgarif'tir. Babası 14-15 yaşlarında iken Kışkar Medresesi'ne gidip orada hatim etmek için ne kadar zaman gerekliyse o kadar zaman kaldıktan sonra daha babası Möhemmetgalim hayattayken köyleri Kuşlavıç'a dönerek kendisi de molla olmuştur.

Габдулла Тукайның Туган авылы Кушлавычның гомуми күренеше.
(1913 елда алынган фотодан.)

(Gabdulla Tukay'ın köyü Kuşlavıç'tan bir görünüş, 1913 yılında çekilmiş bir fotoğraf.)

Möhemmedgarif, Mümdüde ile evlenmiştir. Gabdulla, Mümdüde ile Möhemmedgarif'in ilk ve tek çocuğudur. Gabdulla 26 Nisan 1886'da Kuşlavıç'ta dünyaya gelmiştir. Tukay'ın babası, Tukay'ın doğumundan sadece beş ay sonra vefat etmiştir. Annesi ise dul kaldıktan sonra Gabdulla'yı köylerindeki Şerife isimli yaşlı bir kadına kısa bir zamanlığına bakması için bıraktıktan sonra kendisi başka bir imamla evlenmiştir. Babasının anne babası çoktan vefat etmiş olan Tukay'ın köyde başka hiç kimsesi kalmamıştır. Bundan dolayı Şerife Hanım'ın yanında kalan Tukay, o yıllarını; "Ben o günlerin nasıl geçtiğini hatırlamıyorum. O zamanlar ben iki-iki buçuk yaşlarında idim." diye anlatmıştır. Kendisine komşularının anlattığına göre Tukay kış vakti yalın ayak evin kapısını açmaya çalışmış ama açamadığı için kapının önünde ayakları buza yapışana kadar beklemiş ancak yaşlı kadın Tukay'ı içeri canı isteyince ve azarlayarak almıştır. Tukay hatıralarında kendisine anlatılan bu durumu söyleyip Şerife Hanım'a rahmet dileyecek kadar da büyük gönüllüdür.

Annesi yeni hayatına başladıktan sonra oğluna haber göndererek Tukay'ı yanına almak istemiştir. Tukay bu yolculuğu hayal meyal hatırladığını söylese de annesinin evine ulaştıktan sonra önüne koyulan çay ile balın "beş dakikalık kısacık bir rüya" olarak hafızasında yer ettiğini anlatmıştır. Ama işte Tukay'ın bu mutluluğu uzun sürmemiş, annesi kısa bir zaman sonra bilinmeyen bir hastalıktan dolayı vefat etmiştir. Ve annesinin cenazesinin arkasından yalın ayak koşarak "Annemi geri verin!" diye ağlayarak haykırdığını yazmıştır Tukay anılarına. Küçücük olsa da kendisi, artık yetim olduğu kadar öksüzdür de. Annesinin evlendiği molla ise Tukay'ı evine sığdıramayarak Tukay'ı dedesine (annesinin babasına) götürüp teslim etmiştir.

Tukay'ın annesinin annesi (öz anneannesi) genç yaşta vefat ettikten sonra Tukay'ın dedesi, kocası ölmüş altı çocuklu başka bir kadınla evlenmiştir. Çok fakir ve üstüne üstlük bir de kalabalık olan bu ailenin arasına yetim çocuk olarak dahil olmuştur Gabdulla Tukay. Tukay bu ailedeki yerini anlatırken kendisini "altı güvercinin içindeki karga" olarak tanımlamıştır anılarında. Bu ailedeki fakirlik o derecedir ki Tukay dedesinin komşu köylere ekmek istemeye

gittiğini hatırladığını yazmıştır. Tukay o zamanlar türlü hastalıklara yakalanıp oldukça zayıflamıştır da. Ailede Sajide isimli kızdan başka herkesin Tukay'ın hastalığına "Hiç olmazsa bir boğaz eksilirdi" gözüyle baktıklarını söylemiştir Tukay.

Gabdulla Tukay "Ben hâlâ şu anda da Sajide ablanın, anneanneden gizlice beni teselli edip yatıştırarak sevdiğini, anneanne geldiğinde ise işi olmayan birisi gibi davrandığını her zaman hatırımda saklıyorum. O zamanlardan o abla benim gönlüme melek diye yerleşti de orada kaldı. Onu düşününce şimdi gözümün önüne bembeyaz bir melek geliyor." dedikten sonra "Ne gördüysem gördüm, her ne olduysa oldu ama ben bu aileye sığamadım." diye ekleyip bir gün dedesinin muhtemelen anneannesinin isteğiyle kendisini Kazan'a yolladığını yazmıştır. Ve Kazan'ın ünlü Peçen Bazarı'nda "Çocuk veriyorum, kim alıyor?" nidaları arasında bir Tatar çifte verilmiştir Tukay. Bu Tatar çiftin (Möhemmetveli ve Gazize) yanında iki yıl kadar yaşayan Tukay, ikisi de hastalandıktan sonra bu çiftin "Biz ölürsek sana kim bakacak? Seni köyüne yollayalım." demeleri üzerine köyüne geri dönmüştür.

Tukay dedesi ile anneannesinin yanında biraz kaldıktan sonra dedesi ile anneannesi Tukay'ı şehre değilse bile her nerede olursa olsun uzak bir köye yollamayı düşünmüşlerdir. Evlerine başka köylerden her kim geldiyse kendilerinde yetim bir çocuk bulunduğunu ve ona bakamadıklarını anlatmışlardır. Nihayetinde Kırlay isimli köyden Sagdi isimli birisi gelip Tukay'ı evlatlık edinmiştir.

Sagdi Bey'in oğlu, Tukay onların arasına katılmadan bir sene önce vefat etmiştir. Gabdulla Tukay, Sagdi isimli kişinin evinde mutlu olduğunu yazmıştır anılarına. Sagdi Bey, karısı ve iki kızıyla birlikte mutludur Tukay ama Sagdi Bey'in kızı Sabira hastalıktan vefat edince Sagdi Bey'in karısı, Tukay'ın uğursuz olduğunu söylemeye başlamıştır. Bu olay da Tukay'ın hafızasında yer etmiştir. Fakat Sagdi Bey'in bir kere bile olsa kendisine kötü söz söylemediğini de belirten Tukay, Kırlay köyünde okula gitmeye, medrese eğitimi almaya başlamıştır.

Габдулла Тукай укыган мәктәп бинасы. (Тукай-Кырлай авылы.)

(Gabdulla Tukay'ın okuduğu okul binası, Kırlay köyü.)

Tukay'ın Kırlay köyündeki günleri Bedretdin isimli birisinin kendisinin Kuşlavıç köyünden geldiğini, Tukay'ı alıp akrabalarına götüreceğini söylemesiyle son bulmuştur. Kendisine kızan

Sagdi Bey'in karısı bile üzülmüştür bu duruma. Öyle ki Tukay'ın arabaya binmesiyle ardından "Unutma bizi unutma!" diye haykırması da bir olmuştur.

1895'te Gabdulla Tukay, Uralsk (Jayık) şehrine gelmiştir. Şairin, Ural dağlarının yakınında yer alan bu yerde on iki yılı geçmiştir ki bu on iki yıl Tukay'ın karakterinin oluşumunda da önemlidir. Tukay burada Motıygıya Medresesinde öğrenim görmeye başlamıştır. Burada o, Rus okulunda dersler okumaya başlamıştır; Rusça okuma yazmayı öğrenmiş, büyük Rus edebiyatı ile tanışmıştır. Medresede öğrenciler doğu medeniyetinin klasik eserlerini de öğrenmişlerdir. Nitekim Tukay da Arap, Fars ve Türk dillerini iyi derecede öğrenmiştir. Kuran, din ilimleri, Peygamberimizin sünneti gibi konular da medresede öğretilenler arasındadır.

1905 yılının yazında "Uralets" isimli gazetenin basımevinde çalışmıştır. "El-Gasril-Jedid" isimli dergide ilk şiirleri yayımlanmıştır. 26 Kasım'da Uralsk'ta Gabdullah Tukay'ın etkin olarak çalıştığı "Fikir" dergisinin ilk sayısı basılmıştır. Aynı yılın haziran ayında Uralsk'ta Tatar dilindeki ilk satirik dergi olan "Uklar"ın (Oklar) ilk sayısı yayımlanmıştır. Baskıdaki asıl iş Gabdullah Tukay'a aittir. Daha sonra Tukay Motıygıya isimli medreseden ayrılıp Kazan'a yerleşmiştir. 1907'de "Şürele" isimli eserini yazmıştır. Kasım ayında "El-İslah" isimli gazetede çalışmaya başlamıştır. 15 Kasım 1907'de ise "G. Tukayev Şiirleri" adıyla ilk şiir kitabı basılmıştır. 21 Mayıs 1908 tarihinde "Волжско-Камская речь" (Voljska-Kamskaya Reç) isimli Rus gazetesi Gabdulla Tukay'ın şiirleri hakkında makale yayımlamıştır. Aynı yılın ağustos ayında Kazan'da resimli eleştiri dergisi olan "Yeşin"in ilk sayısı basılmıştır ve Gabdulla Tukay bu dergide çalışmaya başlamıştır. Ekim ayının başında "Пәчән базары, яхуд яңа Кисекбаш" (Peçen Pazarı ya da Yeni Kesikbaş) isimli eserini tamamlamıştır. Ekim ayının 22'sinde de bu eser ayrı bir kitap olarak basılmıştır. 14 Ocak 1909 tarihinde "Gabdulla Tukay Divanı" ismi ile bütün şiirleri bir araya toplanmıştır. 1909 yılının ekim sonu "Әдәбияит" (Edebiyat) isimli eserde şiirleri bir araya toplanmıştır. 20 Temmuz 1910'da "Халык әдәбияты" (Halk Edebiyatı) isimli kitabı basılmıştır. 1911 yılının mart sonunda "Күңел җимешләре" (Gönül Meyveleri) isimli şiir kitabı yayımlanmıştır. 25-26 Nisan Astarhan'a gitmiştir ve 6 Temmuz'da Kazan'a dönmüştür. 12 Temmuz'da "Мияубикә" (Miyeubike) isimli kitabı basılmıştır. Aynı yılın eylül ayında "Мәктәптә милли әдәбият дәресләре" (Mektepte Mill î Edebiyat Dersleri) isimli eseri yayımlanmıştır. 14 Nisan 1912'de Gabdulla Tukay ömrünün son seyahatine çıkmıştır. 16-18 Nisan'da Ufa'da bulunmuştur. 20 Nisan'da Petersburg'a gitmiştir fakat 9 Mayıs'ta tekrar Ufa'ya dönmüştür. Aralık ayında "Җан азыклары" (Ruh azıkları) isimli şiir kitabı basılmıştır. 26 Şubat 1913'te rahatsızlanarak Kazan'ın Kilyaçkin isimli hastanesine gelmiştir. Aynı yılın mart ayında son yazılarını yazmıştır. "Уянгач беренче эшем" (Uyandıktan Sonraki İlk İşim) isimli yazısını kaleme almıştır. 15 Nisan 1913'te Kazan'da dünyaya gözlerini yummuştur.

Onun medresede almış olduğu din eğitimi ve Tukay'ın dini iyi bildiği şiirlerinden de açıkça anlaşılmaktadır. 1909 yılında yazdığı "Сәфилгә каршы язарга теләгән каләмгә" (Sefile Karşı Yazmak İsteyen Kaleme) isimli şiirinde şöyle yazmıştır:

«Та әзәлдән ул сәфилләр (түбән җанлылар) үз-үзеннән бетмәдә:

Кауме Нухи – су белән йә кауме Лути – ут белән»

(Ta ezelden o sefiller (yoksul ruhlular) kendi kendisine bitmedi

Nuh kavmi su ile ve Lut kavmi ateş ile)

Tukay burada Nuh kavminin Nuh tufanı ile helak edilişini, Lut kavminin de başlarına Allah tarafından taş yağdırılarak helak edilişini kaleme almaktadır. Yine 1909 yılında yazdığı "Могҗиза" (Mucize) isimli şiirinde şöyle demiştir:

«Пәйгамбәрнең вафатыннан соң асла могҗиза булмас:

Ярылмас ай икегә, һәм кара таштан төя тугъмас»

(Peygamberin vefatından sonra asla mucize olmaz

Yarılmaz ay ikiye ve kara taştan deve doğmaz.)

Burada da peygamberimizin kendisine inanmayanlara karşı gösterdiği mucize olan ayın ikiye yarılışı ile Hz. Salih'in göstermiş olduğu kayadan deve çıkarma mucizesine değinmiştir.

Dinî eğitimi bu denli iyi olan Tukay, şiirlerinde millî konuları da işlemiştir ki şiirlerinde Tatar milletine, Tatar gençlerine pek çok defa seslenmiştir. Kendisinin Tatarlığını da gür sesiyle haykırmıştır. 1906 yılında yazmış olduğu "Үз-үземә" (Kendi Kendime) isimli şiirinde şöyle demektedir:

«Татар бәхте өчен мин жан атармын

Татар бит мин, үзем дә чын Татармын»

(Tatar bahtı için ben can atarım

Tatarım ki ben, kendim de gerçek Tatar'ım)

Gabdulla Tukay, Tatar dili için 1907 yılında "Туган тел" (Ana Dil) isimli şiirini yazmıştır ki bu şiir onun en bilinen, en çok ezberlenen şiirleri arasındadır.

«И туган тел, и матур тел, әткәм-әнкәмнең теле! Дөньяда күп нәрсә белдем син туган тел аркылы.»

(Ey ana dil, ey güzel dil, anne-babamın dili!

Dünyada çok şey bildim, sen ana dil sayesinde.)

Dil demişken Tukay'ın şiirlerindeki ve diğer metinlerindeki kelime bilgisi göze çarpmaktadır. Gabdulla Tukay, sözcüklerin gizli anlamlarını da şiirlerinde kullanmıştır. Dil bilimci Şigap Ramazanov Tukay'ın halk edebiyatına yakın yeni bir şiirsel dil oluşturduğunu doğrulamıştır. Ş. Ramazanov şairin sözcükleri ve sözcük gruplarını ustaca kullandığını belirtmiştir.

«Җырлап торам, торган җирем тар булса да, Куркъмыйм, сөйгән халкым бу татар булса да; Күкрәк биреп каршы торам, миңа милләт Хәзерге көн мылтык-ук атар булса да.»

''Yaşarım huzurla, yaşadığım yer dar olsa da

Korkmam asla, sevdiğim milletim bu Tatar olsa da

Göğsümü gerip karşı dururum, bana millet

Şimdiki gün tüfek, ok atar olsa da.’’

Bu satırların sahibi Tukay, ömrü boyunca pek çok dil öğrenmiş ve o dillerden tercümeler yapmış olsa da hiç şüphesiz onun en büyük hizmeti ana diline olmuştur. Tatarca yaşadıkça şiirlerin yaşayacak, şiirlerin yaşadıkça sen de yaşayacaksın Tukay.

Kaynakça

1. Абдуллина Д.М.-Г. ТУКАЙ ИҖАТЫНДА КОРЪӘНГӘ НИГЕЗЛӘНГӘН АЛЛЮЗИЯЛӘР-Казан, 2016

2. Габдулла Тукай «...мин кулыма китап алам»- «Хозур» нәшрият йорты-Казан, 2015

3. Габдулла Тукай һәм төрки дөнья ХАЛЫКАРА КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРЫ, Институт языка, литературы и искусства им. Г. Ибрагимова Академии наук Республики Татарстан ,2016 елның 25 апреле, Казан

4. ТАТАР ТЕЛ БЕЛЕМЕНДӘ Г. ТУКАЙ ИҖАТЫН ЛЕКСИК-СТИЛИСТИК ЯКТАН ӨЙРӘНҮНЕҢ ТОРЫШЫ, Вәлиева М.З., -Казан, 2016

5. Габдулла Тукай, әсәрләр дүрт томда, том 1- СССР фәннәр академиясе Казан филиалы тел, әдәбият һәм тарих институты, Таткнигоиздат матур әдәбият редакциясе, 1955

6. Габдулла Тукай, әсәрләр дүрт томда, том 4- СССР фәннәр академиясе Казан филиалы тел, әдәбият һәм тарих институты, Таткнигоиздат матур әдәбият редакциясе, 1956

7. «И мөкаддәс моңлы сазым! Уйнадың син ник бик аз...» Г. Тукайның (1886-1913) тууына 120 ел тулу уңаеннан күргәзмә каталогы, «Милли китап» нәшрияты, Казан, 2007

İSMAİL GASPIRALI'NIN DÜŞÜNCE DÜNYASI: "DİLDE, FİKİRDE, İŞTE BİRLİK"

Merve BALCI

Türk düşünce dünyasının en önemli isimlerinden biri olan İsmail Gaspıralı, 1851'de Kırım'ın Bahçesaray şehri yakınlarındaki Avcıköy'de doğdu. Soylu bir ailenin çocuğuydu. Annesi Fatma Hanım, babası ise Mustafa Ağa'dır. Mustafa Ağa, Gaspıra köyünde doğduğu için kendisine ve ailesine "Gasprinsky" lakabı verilmiştir. Gaspıralı, ilköğrenimini Bahçesaray'da mahalle mektebinde tamamladı. Sonra on yaşlarında Akmescit'te ortaokula başladı ve orada iki sene kaldıktan sonra Voronej'de askerî okula gönderildi. Daha sonra da Moskova'da askerî lisede eğitim gördü. Gaspıralı'nın eğitim gördüğü yıllarda içinde bulunduğu çevre kendisinde millî bilincin uyanmasına vesile oldu. 1868'de Bahçesaray'da Rusça öğretmenliğine başladı. 1872'de Viyana, Münih ve Stuttgart üzerinden Paris'e gitti. Paris'te iki yılını geçiren Gaspıralı, burada Jön Türkler ile tanıştı ve pek çok şairden etkilendi. Batı medeniyetinin kuvvetli ve zayıf yönlerini yakından tanıma fırsatı bularak Batı'yı bazı noktalarda eleştirdi. 1874'te İstanbul'a gelen Gaspıralı, burada bazı Türk aydınları ile tanıştıktan sonra yeniden Kırım'a gitti. 1877'de yaptığı ilk evliliği iki yıl sürdü. 1878'de Bahçesaray Belediye Başkan Yardımcısı seçildi, ertesi yıl da Belediye Başkanı oldu. 1882'de Zühre Hanım ile evlendi. Böylece Yusuf Akçura ile akraba oldu. Gaspıralı, Türklerin Rus Çarlığı içerisinde erimesinden kaygılanarak onları ortak bir dil etrafında birleştirmek istedi. Bu amaç doğrultusunda "Dilde, fikirde, işte birlik" düşüncesiyle 22 Nisan 1883'te Tercüman gazetesini çıkardı. Gazete ilk zamanlar haftada bir gün, 1903'ten itibaren haftada iki gün ve 1912'den sonra günlük olarak yayımlandı. Gaspıralı, gazete faaliyetleri ile meşgul olurken diğer taraftan da yeni usul eğitim metodunu daha geniş bir alana yaymak için çaba gösterdi. Yoğun ve yorucu geçen hayat temposu sebebiyle Gaspıralı'nın sağlığı iyice bozuldu. 1914'te hayata gözlerini yumdu.

İsmail Gaspıralı, hayatı boyunca iki ana meseleye yoğunlaşmıştır. Birincisi, Türk İslam coğrafyasını gaflet uykusundan uyandırmak, ikincisi ise dünya üzerindeki bütün Türkleri tek vücut hâline getirmek. Gaspıralı, ayrı milletmiş gibi Türklere Tatar, Kazak, Kırgız, Özbek, Başkurt, Türkmen gibi adların verilmesine karşı çıkarak dünya üzerindeki tüm Türkleri bir bütün olarak görmüştür. Bu ayrımın Türk milletini bölme, parçalama ve dağıtma siyaseti olduğunu genç yaşta fark etmiş ve bu oyun karşısında fikir yürütmeye başlamıştır. İşte Gaspıralı'nın Türkleri tek vücut hâline getirme meselesi üç basamak hâlindedir: Dilde birlik, fikirde birlik ve işte birlik.

Dilde birlik:

Gaspıralı'nın birlik düşüncesinin en önemli basamağını dil birliği oluşturur. Dilde birlik olmadan fikirde ve işte birliğin mümkün olmayacağını söylemiştir. Dil birliğinden kasıt,

kavramlara verilen adların aynı olmasıdır. Gaspıralı, dil birliğine verdiği önemi 1905'te Tercüman gazetesinde yayımladığı "Lisan Meselesi" yazısında şu şekilde ifade eder:

> (...) her milletin hâl ve istikbali için, dini bir olmak ne kadar mühim ise, dili de bir olmak şöylece önemli bir hâldir. (...) Dil tefrikası (ayrılığı), mekân tefrikasından daha ağır, daha zararlıdır. Milletin birliği; lisanının birliği, tevhidi sayesindedir. Kültür, bilim/fazilet edinimi ancak lisan birliği, lisan-ı edebî sayesinde olabilir (Akpınar, 2008, s.75).

Gaspıralı, Rusya'daki baskıcı ortam nedeniyle dil birliği ile ilgili düşüncelerini bir süre paylaşamamıştır. Ancak 1905'ten sonra sağlanan serbestlik ile beraber düşüncelerini daha açık bir şekilde ifade etme imkânı bulmuştur.

Gaspıralı'nın dil anlayışının temelinde bütün Türkler için ortak bir edebî dil meydana getirme ülküsü vardı. Türk milleti arasında dil birliğini kuracak olan dile "ortak dil" adını vermiştir. Bunun da Türk dil ve lehçelerinde farklılaşmaya yol açan kelime ve yapı özelliklerinin terk edilmesiyle gerçekleşeceğini söylemiştir. Ancak tamamıyla yabancı kelime düşmanı değildi.

Gaspıralı'nın dil birliği düşüncesini bütün Türk coğrafyasında etkin kılmak için kullandığı en etkili araç Tercüman gazetesidir. Dolayısıyla gazete, ortak bir dil oluşturma amacının bir ürünüdür. Gazetede bütün dünya Türklüğünün anlayabileceği ortak bir edebî dil oluşturmaya gayret etmiştir. Gazetenin sınırları Osmanlı İmparatorluğu'na, Hindistan'a, Mısır'a kadar çok geniş bir alana ulaşmış ve gazete Türk aydınları tarafından okunmuştur. Fakat Rusya, yerel lehçe ve ağızları millî yazı dili hâline getirerek Gaspıralı'nın dil birliği girişiminin önüne geçmiştir. Böylece gazete, dil birliğini tam olarak sağlayamasa da Türklerde millî bilincin oluşmasına büyük katkı sağlamıştır.

> "Tercüman gazetesini Şimal (Kuzey) Türkleri anladığı kadar Garp (Batı) Türkleri de anlardı. Bütün Türklerin aynı lisanda birleşmelerinin kabil (mümkün) olduğuna bu gazetenin vücudu (varlığı) canlı bir delildi (Gökalp, 2018, s.25)."

Fikirde birlik:

Gaspıralı, Türk birliği etrafında düşüncesini şekillendirirken fikir birliğine de önem vermiştir. Bu doğrultuda çeşitli girişimleri olmuştur. Birinci, İkinci ve Üçüncü Rusya Müslüman Kongreleri düzenlemiştir. Bu kongrelerde üzerinde durulan konu, birlikte hareket ederek Rus hükûmetinden Türklerin siyasi, ekonomik ve kültürel haklarının istenmesidir. Gaspıralı, ayrıca dünya Müslümanlarını uyandıracak bir kongre düzenlemek istemiştir. Ona göre geri kalmışlığın sebebi İslam dini değildir. Birlik olunup ortak hareket edildiği takdirde bu geri kalmışlık sorununu çözeceğine inanır. Bu amaçla Kahire'de bir Dünya Müslümanları Kongresi düzenlemek için girişimde bulunur fakat bu kongre bir türlü toplanamaz. Ancak Gaspıralı'nın bu girişimi onun sadece Türk dünyasına değil İslam dünyasına da mâl olmuş bir şahsiyet olduğunu gösterir.

Gaspıralı'ya göre fikir birliğinin oluşturulmasının yolu Türk milleti arasında dil ve kültür birleşmesinden geçmektedir.

İşte birlik:

Gaspıralı, dilde ve fikirde birlik düşüncelerine gerek yazılarıyla gerek uygulamalarıyla vurgu yapmıştır. Ancak işte birlik meselesi zamanın şartları nedeniyle arka planda kalmıştır. Dilde ve fikirde birlik tam anlamıyla sağlanmadığı için işte birliğin sağlam bir temeli yoktu. Gaspıralı, ömrünün son yıllarında İstanbul Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver'e bu konudaki düşüncelerini şu şekilde bildirmiştir:

> "Bazı düşünceler vardır ki o bize yasaktır. Onları bizden sonra gelecek nesillere bırakalım, biz manevi birliği yapalım, dilleri birleştirelim. Siyasi birliği başkaları düşünsün (Kırımlı, 2010, s.47)."

Günümüzde Türk dünyasında yaşanan sıkıntılar ve oyunlar göz önünde bulundurulduğunda Gaspıralı'nın düşüncelerinin önemini koruduğunu görüyoruz. Gaspıralı, dilin bir millet için ne kadar önemli olduğunu özümsemiştir. Çünkü dil bütünlüğü parçalanan bir milletin akıbeti de parçalanmaktır. Gaspıralı, "Dilde, fikirde ve işte birlik" düşüncesiyle koyulduğu yolda gidilecek bütün yolları denemekten çekinmemiştir. Türk dünyasını açıkça birleşmeye çağırarak birleşmeye giden yolu aydınlatmıştır. Bize düşen görev, Gaspıralı'nın azim ve gayretiyle aklın ve bilimin yardımıyla Türk birliğinin kurulması için çaba göstermektir.

Kaynakça

1. Akpınar, Y. (2008). *İsmail Gaspıralı Seçilmiş Eserleri 3: Dil-Edebiyat-Seyahat Yazıları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.

2. Gökalp, Z. (2018). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.

3. Kırımlı, H. (2010). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler (1905-1916)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

KABULLENİLMİŞ YARGILAR YA DA ALDANILMIŞ DOĞRULAR

Serkan YÜKSEL

Gün olur Yusuf zindandadır, gün olur Yusuf Mısır'a sultan olur.

Her insanın hayatının zor dönemleri vardır. Bunlar kimi zaman duygusal kimi zamansa fiziksel olarak bir şeylerin yolunda gitmediği zamanlar olabilir. Hayat gaddar yanını bu zamanlarda hissettirmekten hiç geri kalmaz. Hayat karşısında zayıf olan insan, hayatın darbelerini ya göğüsleyip hayata devam eder ya da yıkıldığı yerde yenilgisi başlar. Bunun yanında ise insanı yıpratan bir diğer oluş da eleştiri kavramıdır. Herkes hayatının bir döneminde mutlaka eleştiriye maruz kalmıştır. Fakat burada üzerinde durmak istediğim şey ve başlıkla da bağlantılı olarak, eleştiri kavramının bizde yarattığı hisler ve dönüşümler. Hepimizin duyduğu, farklı şekillerde de olsa aynı ana fikri barındıran iki cümle ile başlayalım.

"Eleştiri illa kötü düşünceler içermez, olumlu eleştiriler de olabilir."

"Eleştiri, insanın kendini geliştirmesi için önemlidir."

Bu cümleler kendi içerisinde bütünlük ve tutarlılık içerse de aslında uygulama olarak insan hayatında bu şekilde yer almaz. Eleştiri elbette iyi ya da kötü olabilir. Eleştiri elbette insanın kendini geliştirmesi için gereklidir. Fakat o zaman insanın aklında şöyle bir düşünce filizleniyor; kendimizde ya da etrafımızda, iyi eleştirilerle kendini ya da yaptığı işi değiştiren, geliştiren kaç kişi var? Bu, üzerinde düşünüldüğü zaman cevabına çok kolay ulaşılabilecek bir soru. Aslında baktığınızda kimse olumlu eleştiri ya da düşünceden sonra fikirlerini, ürününü, aktivitesini değiştirmez. Çünkü başkaları tarafından beğenilme içgüdüsünü samimiyetle koruyan insan, insanların beğendiği bir şeyi eksik de olsa düzeltmez. Çünkü bu oluş insan için amacına ulaşmış, görevini tamamlamıştır. O zaman şöyle bir yargıya varabiliriz; eleştiriler illa olumsuz yargılar içermez fakat insanı geliştiren olumsuz eleştirilerdir. Daha da ileriye taşırsak olumsuz durumlardır. Eleştiri boyutundan biraz uzaklaşarak "olumsuz durum" penceresinden bakalım. Her şeyin yolunda gittiği bir hayatta, işte, ilişkide ve bunlar gibi durumlarda değişime yer yoktur. Çünkü olumlu eleştiri örneğinde olduğu gibi bu oluşlar görevini tamamlamıştır. Fakat burada belirtilmesi gereken en önemli husus "olumsuz" ve "zor" şartların insanı geliştiren ya da hayattan tamamen koparan bir bıçak olduğu. Bu bıçağın keskinliğini belirleyen ise istikrar. Burada ulaşılması hedeflenen özne maddiyat ise, ki maalesef günümüzde durum bundan ibaret, zengin olduğunu düşündüğünüz insanların hayatlarına bakalım. Mutlaka ve mutlaka, yedi göbek zengin de olsa o sülalede zorluk çekmiş ama pes etmemiş birisi vardır. Umudunu Kaybetme filmi bu düşünceye bir örnek olabilir. Eğer bizim öznemiz maddiyattan da öte başarı ise yine bundan farklı örneklerle karşılaşmayız. Futbol dünyasından Messi, MMA dünyasından Brandon Moreno, sinema dünyasından Sylvester Stallone ve daha nice devasa örnekler. Yani sözün özü şu: *İnsan dibi görmeden zirveyi göremez.* Bu konuyla ilgili onlarca söz söylenmiş, yazı yazılmış. Örnek verilecek olursa:

"Gecenin en karanlık ânı, şafağın sökmeye en yakın olduğu ândır."

"Ok ancak geri çekilerek atılır. Hayat sizi zorluklarla geri çekiyorsa, sizi daha büyük bir şeye fırlatacağı içindir."

Hayatın bu zorlukları karşısında insanoğlu ya motive olacak ya da yenilmeye mahkûm olacaktır. Bu kaçınılmaz. Umutsuzluk burada temel kavram. Eğer zorluk karşısında umutsuzluğa kapılırsak çare yok, yenileceğiz. Umutsuz olanları hayatın okkalı yumruğu beklerken umudunu koruyanlar ise istikrar ile yollarına devam edeceklerdir. Kaderin cilveleri karşısında güçlü olmak için umudu korumak çok önemlidir. Bu önermenin gerek dinî gerek millî birçok destekleyici örneği mevcuttur. Mütedeyyin olmaya çalışan bir Türk genci olarak, hayatın üzerime geldiği anlarda hep bir ayet gelir aklıma:

"Sakın ümitsizliğe kapılanlardan olma!" (Hicr, 55)

Aynı şekilde, millî duygularla yaşayan bir genç olarak Atatürk'ün şu lafı da aklımdan hiç çıkmaz:

"Umutsuz durumlar yoktur.

Umutsuz insanlar vardır.

Ben hiçbir zaman umudumu yitirmedim."

Olumsuz eleştiri kavramı da bununla alaka kurulabilecek bir durum. Bardağın dolu tarafını görmek elbette güzel ama bizi ilgilendiren boş tarafı olmalı. Diğer kısmı bir şekilde doldurabilmişseniz zaten bardağın o kısmı amacına ulaşmış demektir. İnsanı da geliştirecek olan şey aslında, büyük oranda, hayatın zorluk ve cilvelerinin etkisiyle dolmamış olan o yarımı tamamlama çabasıdır. Azla yetinmek kimseyi başarıya götürmez. Eleştirinin temeli de budur. Yani, bir eleştiri, tutarlı olduğu müddetçe, ne kadar acımasızsa aslında o kadar gereklidir. Sizi daha ileriye taşıyacak olan arabanın anahtarıdır. Burada asıl önemli olan şey, fazlasını isterken kendini ve değerlerini yitirmemek. Tamamına ulaştığında yola çıktığın duruşunla kalabilmek. "Bu oldu artık" dediğinde hâlâ "ben" olarak kalabilmek. Hayatta her zaman umut vardır. Hayatta her zaman mücadeleye değecek şeyler vardır.

Hayatta her zaman mümkün olan şeyler vardır. Hayat ne kadar acımasız davranırsa davransın; sabah pencereden güneş ışıkları sızıyorsa odanıza, hayat size mücadele için bir şans daha vermiştir demektir. Hayat aslında size o kadar da "gaddar" davranmamış demektir. Nihayetinde her gün yeni bir savaştır ve hiçbir savaş başlamadan kaybedilmez.

ORTAK EDEBİYAT VE MİSAK-I MİLLÎ

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Türkçe engin ve zengin bir dildir. Söz varlığı bakımından zengin olduğu gibi, sözcüklerin anlam dünyası bakımından da oldukça zengindir. Dünyanın en yaygın ve saygın dillerinden biri olan Türkçe, bilim dili ve sanat dili olmayı da başarmıştır. Gönül coğrafyamızdaki bütün yurtlarda boyları yakınlaştırarak buluşturan ve kimlik kazandırarak Türk milletini oluşturan ortak kültürün temeli Türkçedir.

Türkçe kökenli sözcükler ile birlikte, çağlar boyunca kültür alışverişinde bulunulan diğer dillerden geçerek Türkçeleşmiş kelimeler de ortak kültürün bir parçası olmuştur. Söz gelimi Arapçadan geçen "misak" sözünün Türkçede türlü anlamları var: "Sağlam olma", "sağlam tutma", "güçlendirme", "güçlü kılma", "emniyet etme", "güven ve güvenlik sağlama", "sözleşme", "anlaşma", "bir şeyi sağlayacak ip, bağ", "söz verme", "ant içme", "yemin etme" …

"Misak" sözünün taşıdığı bu anlamları göz önünde bulundurursak, "Misak-ı Millî" sözü bizi zengin bir anlam dünyasına götürür. Türkçeleşmiş bir kelimeye Türk'ün aşıladığı/kattığı anlamlar ile gürleşen bu anlam dünyası, Türk'ün köklü belleğinden beslenen bir söz çınarının dallarını, budaklarını da içine alır. Bu anlam dünyasından anladıklarımızın bir kısmına burada değinmekte yarar var.

"Misak-ı Millî", millî sağlamlık anlamına gelir. Kökü derinlere uzanan, gövdesi bugünü kucaklayan ve dalları göklere yükselen bir sağlamlık... Bu sağlamlığın sürekliliği, millî ruhun diriliğine bağlıdır. Millî ruhun diriliği, millî şuurun canlılığı ile mümkündür. Millî ruhun diriliği ve millî şuurun canlılığı için millî duyarlılığın sağlam tutulması gerekir. Bu sağlamlık "mazi-hâl- istikbal" köprüsünün sağlamlığı ile süreklilik kazanır. Dününü bilmeyen bir toplumun gününü/çağını anlamlı kılması ve yarına güçlü olarak ilerleyip hayat vermesi bir hayalden ibarettir.

"Misak-ı Millî", millî bağı güçlendirme anlamına da gelir. Millî bağı sağlayan ve sağlamlaştıran unsurların başında millî dil yer alır. Millî bir dili olmayan topluluklar millet olamaz. Türk milletinin millî dili Türkçedir. Bunun en özlü ifadesi "Türk demek, Türkçe demektir!" özdeyişidir. "***Türk Dili, Türk milletinin yüreğidir, beynidir**."* diyen Atatürk'ün şu sözleri de Türkçenin millî bağı oluşturma ve geliştirmedeki yerini belirtir: ***"Türk milletindenim" diyen insan, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan, Türk kültürüne ve milletine bağlılığını iddia ederse inanmak doğru olmaz."*** (17 Şubat 1931).

Bu sözlerden de açıkça anlaşılmaktadır ki, Türk'çe yaşamayan ve Türkçe konuşmayan/yazmayan bir kişinin Türk aydını olması beklenmemelidir. Türk milletinin gören gözü, işiten kulağı, seven yüreği, haykıran dili olan edebiyat sanatçıları, Türk'çe yaşayan ve Türkçe konuşan/yazan dil işçileridir. Atatürk'ün şu sözleri, sanatın ve sanatçının millet hayatındaki yerini belirtir: ***"Bir millet sanattan ve sanatkârdan mahrumsa, tam bir hayata sahip olamaz. Böyle bir millet bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve alil bir kimse gibidir."***

Toplulukları yakınlaştıran, millet olmasını sağlayan ve sağlamlaştıran temel güç kaynağı dil ve gönül birliğidir. Türk kimliğinin varlığı ve Türk milletinin birliği öncelikle millî dile, yani Türkçeye bağlıdır. Millî dil millî hisleri diri tutar, millî hisleri diri olan topluluklar da millet olabilmeyi ve millet kalabilmeyi başarır. Türk milletine mensup her kişi, Türk'çe yaşamak, Türk'çe düşünmek, Türkçe konuşmak ve Türkçe yazmak zorundadır. Fakat dil ve gönül birliğini sağlama ve sağlamlaştırma görevi öncelikle konuşma dilini sanat diline dönüştüren dil işçilerinin, yani edebiyat sanatçılarının işidir. Atatürk'ün şu sözleri de bu düşüncelerin özlü yansımasıdır: ***"Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır."***

"Misak-ı Millî" sözünün çağrışımları arasında *"millî anlaşma, sözleşme"* de yer almaktadır. Anlamak ve anlaşmak için, ortak bir dile, ortak bir kültüre sahip olmak gerekir. Ortak dili ve ortak kültürü olmayan topluluklar millet olamaz. Ortak dil ve ortak kültür millî kültürü oluşturur.

"Misak" sözünün anlamlarından biri de *"bir şeyi bağlayacak ip, bağ"* olduğuna göre, "misak-ı millî", millî bağ demektir. Mensubiyet duygusu bulunmayanlar arasında millî bağ yok demektir. Millî bağın ve mensubiyet duygusunun toplum içindeki sağlayıcıları ve sağlamlaştırıcıları öncelikle edebiyat sanatçılarıdır. Yaşadığı çağın gözcüsü ve sözcüsü olan edebiyat sanatçıları, toplumdaki ortak kültürü ve mensubiyet duygusunu pekiştirici ve geliştirici çağdaş eserler verdikçe, millî kültür hazinesi gelişmeyi sürdürecek, millî birlik ve beraberlik bağını pekiştirecektir.

"Misak-ı Millî", millî güveni ve güvenliği sağlama ve sağlamlaştırma anlamını da taşır. Millî güveni ve güvenliği sağlamak ve sağlamlaştırmak sanıldığı kadar kolay değildir. Bunun için ***"yurtta sulh, cihanda sulh"*** anlayışına sahip olmak ve bunun gerçekleşebilmesi için de yurtta ve dünyada saygın bir yer edinmek gerekir. Güvenli ve güvenilir olmayan milletlerin saygınlığı da olmaz. Her alanda güçlü olmayan milletler bağımsızlık elde edemez. Bağımsızlığını kazanamayan milletlerin yurtta ve dünyada barışı sağlaması ise mümkün değildir. Misak-ı millî sahibi Türk milleti için bağımsızlık ölüm kalım mücadelesidir. Öyleyse her alanda güçlü olmak ve güçlü kalmak millî bir zorunluluktur. Güçlü olmanın ve güçlü kalmanın yolu ise öncelikle millî birlik ve beraberlik bağının sağlanmasından ve sağlamlaştırılmasından geçer. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün şu özdeyişi hem Atatürk'ün hem de onun şahsında bütün Türk milletinin genel karakterini yansıtır: ***"Bağımsızlık benim karakterimdir!".***

"Misak-ı Millî", millî söz verme, ant içme, yemin etme demektir. "Misak-ı Millî", varlığını Türk varlığına armağan edenlerin millî andı demektir.

Bilindiği gibi, 28 Ocak 1920'de toplanan son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı, gizli oturumda oy birliği ile altı maddelik bir karar alır. "Ahd-i Millî Beyannamesi" olarak adlandırılan bu karar, 17 Şubat 1920'de kamuoyuna açıklanır. Türkiye Türklerinin kabul edebileceği barış şartları bu kararla dünyaya resmen bildirilmiş olur. Çanakkale'de yeniden dirilen ve yedi düvele karşı direnen Türkiye Türkleri, Erzurum ve Sivas kongrelerinde belirlenen ilkeler doğrultusunda

oluşan bu karara daha sonra “Misak-ı Millî” adını verir. Millî mücadelenin hedeflerini ve Türkiye Cumhuriyeti’nin sınırlarını da büyük ölçüde belirleyen “Misak-ı Millî” kararları sonucu barış antlaşması sağlanır. Kurtuluş Savaşı’nı kazanan Türkiye Türkleri de 1.Dünya Savaşı sonrasında Misak-ı Millî kararlarına uyar ve Türkiye Cumhuriyeti’ni kurarak bağımsızlığını dünyaya duyurur.

Türkçede sözlerin tarihî anlamları ile günümüzde kazandığı anlamlarını birlikte düşünürsek dünden bugüne uzanan gelişimi daha iyi anlayabiliriz. Türk’ün bugünkü algısı, dünün olgusuyla birleştirildiğinde başka çağrışımlarla da ışımaya başlar “Misak-ı Millî” sözü. Anlam genişlemesine uğrayan bu söz, günümüzde, gönül coğrafyamızdaki bütün yurtları içine alır. Türkçenin yaygın ve saygın olduğu bütün yurtları… (bkz. Kaynaklar)

O zamanın şartlarına göre alınan “Misak-ı Millî” kararları, günümüz şartlarında düşünüldüğünde Türk milletinin yurtta ve dünyada güçlü olmasını zorunlu kılmaktadır. Bugün bağımsız yedi Türk devleti var. Belki zamanla başka Türk toplulukları da bağımsız olacak. Bugün “yedi devlet, bir millet” olarak, “Misak-ı Millî” sözünden yeni anlamlar da çıkarmak mümkündür. Her bir Türk devleti kendi kaynaklarından beslenerek güçlenmeli ve bağımsızlığını koruyarak “dilde, fikirde, işte birlik” sağlamalı, gönül birliğini sağlamlaştırmalıdır.

Ortak dilini ve ortak edebiyatını kaybeden topluluklar, millet olma özelliklerini de kaybeder. Bu sebeple, ortak dil ve ortak kültür ekseninde sağlanacak ve/ veya sağlamlaştırılacak birliğin öncüleri de Türkçe düşünen, Türkçe yaşayan, Türkçe konuşan, Türkçe yazan şairler, yazarlar, bilginler olacaktır.

Kaynakça

1. Durbilmez, B. (2019). *Türk Kültür Coğrafyası, Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.

2. Durbilmez, B. (2017). *Türk Dünyası Kültürü-1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.

3. Durbilmez, B. (2019). *Türk Dünyası Kültürü-2*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.

UMAY ANA/HUMAY ANA

Hatice KARAKAYA

Olağanüstü varlıkların ve insanların bu varlıklarla olan münasebetini ve mücadelesini konu alan söylencelere, mitoloji denir. Sözlü edebiyat geleneğinin bir parçası olan mitolojiler, gerçeküstü olay ve kişilerin tasvir edildiği, insanın yaratılışının masalsı tarzda anlatıldığı söylencelerdir. Her milletin mitolojik efsaneleri vardır. Bunların kahramanları genellikle tanrılar, devler, ejderhalar vs. olabilmektedir.

Her milletin kendine özgü mitolojik kahramanları vardır bunlardan biri de ana tanrıçadır. Türk mitolojisinde de bulunmaktadır. Arkaik zamanlarda insanların doğaya dişi istinadında bulunması ve *doğa ana* tabiri de bundan dolayıdır. Toprak ve anne özdeşliğinden ötürü vatan kavramı da dişildir ki "ana vatan" ya da "ana yurt" dememiz bu bağlamda rastgele bir tercih olmaktan uzaktır. Türk kültür kodlarında anne ve vatan kutsaldır (Savaş, 2018).

Bu mitolojik ana tanrıçalardan en ünlüsü de Umay Ana'dır. Umay/Uma/Humay/Huma ibaresi araştırmalara göre Türk dilinin önemli kaynaklarından olan Orhun Abideleri ve Dîvânu Lûgâti't-Türk'te geçmektedir.

Orhun Abidelerinde daha çok ilahi bir varlık olarak tasvir edilirken Dîvânu Lûgâti't-Türk'te çok daha başka bir anlamdadır.

Orhun Abidelerinde; Babam Kağan uçtuğunda küçük kardeşim Kül Tigin yedi yaşında kaldı… Umay gibi annem hatunun devletine (Kül Tigin Abidesi, Doğu Cephesi) ve Tanrı, Umay ilahe, mukaddes yer-su üzerine çöküverdi herhalde (Tonyukuk Abidesi, 2. Taş, Batı Cephesi), (Gömeç, 2018).

Dîvânu Lûgâti't-Türk'te; "*Kadın doğurduktan son karnından çıkan ve hokkaya benzeyen, karında iken çocuğun yoldaşı olduğu söylenen şey." (Ercilasun & Akkoyunlu, 2018)*

Umay Ana, çocukları her türlü kötülüklerden koruyan koruyucu, merhametli bir tanrıça olarak tasvir edilmektedir. Tanrıçalar, üreme ya da koruma iyesiyle benzerlik taşımaktadırlar. İnsanlara bolluk, bereket veren, doğum yapacak kadınların yardımcısı, doğan çocukların koruyucusudur.

Ömür Ceylan-Kuşlar Divanı

Umay Ana'yı tasvir ederken kullanılan -kuş gövdeli- tabirindeki benzetmenin sebebi *Hüma* kuşundan dolayıdır. Hüma kuşu "Devlet kuşu" olarak da bilinir. "Çok yücelerden uçar ve gölgesi yere düşmezmiş. Buna rağmen gölgesi her kimin üzerine düşerse talih, ikbal, baht onun olurmuş (Yıldırım,2015).

Umay Ana, Türkoloji çevresince tam manasıyla araştırılmamış olup bu konuda daha fazla araştırmaların yapılması gerekmektedir

Kaynakça

1. Ceylan, Ö. (2015). *Kuşlar Divanı-Osmanlı Şiir Kuşları.* İstanbul: Kapı Yayınları.

2. Ercilasun, A. B., & Akkoyunlu, Z. (2018). *Divanu Lugat'it Türk- Giriş- Metin-Çeviri-Notlar Dizin.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

3. Gömeç, S. (2018, Şubat 6). *Umay Ana*. Eylül 28, 2021 tarihinde Türkçenin Dirilişi: https://www.turkcenindirilisi.com/turk-tarihi/umay-ana-prof-dr-sadettin-gomec-h77695.html adresinden alındı

4. Küçük, M. A. (2013). Geleneksel Türk Dini'ndeki 'Ana / Dişil Ruhlar'a Mitolojik Açıdan Bakış . *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 105-134.

5. Savaş, M. (2018, Ağustos 10). *bruxelleskorner*. eylül 28, 2021 tarihinde bruxelleskorner: http://www.bruxelleskorner.com/yazarlar/metin-savas/turk-mitolojisindeki-ana-tanricaumay-ana/297 adresinden alındı

6. Yıldırım, A. (2015). Mevlânâ'nın Eserlerinde Kuş Sembolizmi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*.

EDEBÎ YAZILAR

ÇOK KISA BİR ROMAN

Çev. Ahmet Muhammet ÇAKAR

Dondurucu bir ayaz… Fakirine, zenginine, saraylısına, şehirlisine, kısacası burnunu sıcak bir yere saklayamayan herkese ocak ayının eşikte olduğunu haber veriyordu ve elbette bana da.

Sahi, neden bu boş kıyılarda aylak aylak dolaşıyorum? Fenerlerin içine dolan rüzgârın alevi söndürmeye çalıştığı gözüme ilişiyordu. Yine de bu dört lambalı fenerler oldukça parlak bir şekilde yanıyorlar. Onun parlak ışığının ardında karanlığa gömülen saray, özellikle de pencereleri ile, daha da karamsar görünüyordu. Devasa aynalı camlarından tipi ve karanlık yansıyor, Neva'nın donmuş boşluğunun üzerinde rüzgâr esiyor ve inliyordu. "Ding-dong! Ding-dong!" sesleri, kasırganın içinde yankılanıyordu. Kaledeki kilisenin saat kulesinin sesiydi bu ve çanın iç karartıcı her bir vuruşu, benim tahta bacağımın bu granit levhaya doğru attığım her adıma ve hasta kalbimin dar göğsümdeki her çarpışına denk düşüyordu.

Kendimi okuyucuya tanıtmalıyım. Ben tahta bacağı olan genç bir adamım. Belki de Dickens'ı taklit ettiğimi söylüyorsunuzdur, "Müşterek Dostumuz" romanındaki tahta bacaklı edebi karakter Silas Wegg'i hatırlayın. Yok, hayır, taklit etmiyorum: ben gerçekten tahta bacağı olan genç bir insanım. Ancak onu çok çok eskiden yaptırdığım söylenemez…

"Ding-dong! Ding-dong!" Saat kulesinin çanının sesi başlangıçta hazin hazin "Merhamet et Tanrım" der gibiydi, sonra ise saati vurmaya başladı. Sonra sadece saat! Daha gün ışımasına 7 saat var! O zaman bu kara, ıslak kar ile dolu gece gidip yerini gri bir sabaha bırakacak. Eve gider miyim? Bilmiyorum; benim için hiç fark etmez. Uyumaya falan ihtiyacım yok.

İlkbaharda da sabaha kadar bu kıyılarda dolaşmayı severdim. Ah, ne gecelerdi onlar! Onlardan daha iyi ne olabilir? Güneyin boğucu gecesi gibi değil; O, muazzam kapkara gökyüzündeki büyük yıldızlarıyla bizi takip ederdi. Burada her şey aydınlık ve güzel… Renkli gökyüzü soğuk ve hoş sanki kilise takvimindeki "gecede doğan şafak" zamanı… Kuzey ve doğu yaldızlı yaldızlı parlıyor; hava taze ve keskin, Neva berrak ve mağrur bir şekilde akıyor, sakince küçük dalgalarla kıyılardaki taşlara vuruyor. Tam bu kıyıda ben duruyorum. Koluma bir kız yaslanıyor. Bu kız…

Ah, merhametli hanımlar ve beyler! Neden size yaralarımı anlatmaya başladım ki ben? Böyle zavallı ve budala işte insan kalbi… Yaralandığı zaman kendini oradan oraya atıyor âdeta ve karşısına çıkan her şeyde bir rahatlama çabası arıyor. Tabii, onu bulamıyor. Kalp çorap gibi… Kim yırtık bir çorap giymek ister? Giyen olursa da onu bir an önce çıkarıp atmak ister.

Bu yılın ilkbaharında Maşa ile tanıştığımda kalbimin yamanmasına henüz ihtiyacım yoktu. Galiba Maşa dünyadaki herkesten daha iyi… Onunla tam burada, bu kıyıda tanıştık, tabi o zamanlar hava şu anki kadar soğuk değildi. Bir de o zamanlar şu berbat pis tahta bacak yerine, tıpkı sol bacağım gibi, sağlam bir bacağım vardı. O zamanlar şimdiki gibi oradan oraya dolaşmaya gitmiyordum. Saçma bir söz, ama artık söze bile ihtiyaç yok… Sonra onunla tanıştım. Gayet basit bir şekilde oldu aslında: ben geldim, o da geldi (hiç de çapkın biri değilim

yani o zamanlar da olmadım, işte bu yüzden bu tahta bacağın üstündeyim) Bilmiyorum, sanki bir şey beni itekledi ve konuşmaya başladım. Her şeyden önce, elbette, o küstahlar ve diğerleri gibi olmadığım hakkında tabii; sonra ne denli iyi bir niyetim olduğu hakkında vesaire vesaire. İyi bir kalbim olduğunu gösteren yüzüm (şimdi burun kökümün üstünde rahatsız edici bir kırışıklık bulunan yüzüm) genç kızı rahatlatmıştı. Ona Galernıy bulvarına ve yaşadığı eve kadar eşlik ettim. Her akşam Letnıy bahçesinin yakınında yaşayan yaşlı babaannesinin yanına gidiyor ve ona kitap okuyordu. Zavallı kadın kördü!

Sonra babaannesi öldü. Bu yıl yaşlı babaanneler dışında da çok ölen oldu. Hatta ben de ölebilirdim, hem de gerçekten, sizi temin ederim. Dayandım. Baylar, kaç acıya dayanabilir insan? Biliyor musunuz? Evet, ben de bilmiyorum.

Çok iyi. Maşa benden kahraman olmamı istedi, bu nedenle benim de kahraman olmam için orduya katılmam icap etti.

Haçlı seferleri zamanları geçti; şövalyeler kayboldu. Ancak eğer sevdiğiniz kişi size: “Bu benim yüzüğüm!” deyip ve onu çok, çok büyük bir yangının içine atsa, yel değirmenin yandığı gibi mesela (ne kadar da önceydi!), “Yoksa yüzüğü alevlerin içinden çıkarmak için peşinden mi giderdiniz?” diye sorarım size.

“Ah, ne garip biri, elbette hayır,” diye cevaplıyorsunuz, “Elbette hayır! Gidip on kat daha pahalısını alacağım size derdiniz. O da diyor ki, o pahalıysa peki bu attığım değil miydi? Asla inanamıyorum. Bununla birlikte ben sizin bu kanunlarınız taraftarı değilim, okuyucu. Hoşlandığınız bir kadın belki bu yolu izliyordur. Belki de siz yüzlerce şey yapıyorsunuzdur, oldukça hareketli ve hatta “Greger ve Ko” üyesi bile olabilirsiniz. Hatta belki de Bükreş’te eğlence amaçlı “Ateş Böceği”ne yazıyorsunuzdur. Bilmiyorum.

Hatırlayın, çocukluğunuzda, belki de, ateşin içine uçan bir kelebek görmüşsünüzdür. O zaman da eğlenmişsinizdir. “Bir anda kelebek titremeye başladı, sırtüstü düştü, kısalmış, yanmaktan acıyan kanatlarıyla çırpınmaya başladı. Bunu ilginç buldunuz: sonra kelebek sizi bıktırdı ve siz de onu parmağınızla ezdiniz.” Zavallı yaratığın acısı sonra erdi. Ah güzel kalpli okuyucu! Keşke parmağınızla beni de ezip acıma son verebilseniz!

Garip bir kızdı Maşa. Savaş ilan edildiğinde birkaç gün karamsar, suskun bir hâle büründü, hiçbir şekilde onu eğlendiremedim.

-Dinleyin, dedi bir gün, “Siz dürüst bir insan mısınız?

-Öyleyim denebilir, diye cevapladım.

-Dürüst insanlar söylediklerinin arkasında durur ve onu yaparlar. Siz savaş taraftarıydınız, o zaman savaşmak zorundasınız.

Kaşlarını çattı, kendi küçük elleriyle elimi sıktı. Maşa’ya baktım, ciddi bir şekilde,

-Evet! dedim.

-Döndüğünüz zaman sizin eşiniz olacağım.

Dedi iskelede dururken.

-Geri dönün!

Gözyaşları beni adeta boğuyordu, neredeyse bağıra çağıra ağlayacaktım. Ama elbette güçlüydüm, Maşa'ya cevap verme gücünü buldum kendimde:

-Unutmayın, Maşa, dürüst insanlar…

-Söylediklerinin arkasında durur ve onu yaparlar.

Diye bitirdi cümlesini. Ona son kez sarıldım ve trene bindim. Maşa'nın yüzünden savaşa gittim ama hem ona hem de vatanıma olan görevimi dürüstçe yerine getirdim. Yağmur ve tozun altında, sıcakta ve soğukta dinç bir şekilde Romanya'yı geçtim. Türkler ile olan ilk karşılaşmada korkmadım: bu yüzden bana bir haç verip çavuş rütbesine yükselttiler. İkinci karşılaşma olduğunda çok daha şiddetli şeyler meydana geldi; patlamalar, silah sesleri ölenler, yaralananlar ve ben de yaraladım. İnleyişler, duman… Beyaz önlüğüyle doktor, elleri kanlar içinde… Merhametli kardeşlerim… Kesilmiş bacağım, tam dizimin altında koca bir leke ile… Tüm bunlar sanki önümde bir rüya gibiydi. Rahat yataklarıyla ve zarif hemşirelerle sıhhiye treni bizi Petersburg'a getirdi.

Şehirden ayrılırken iki bacaklısın, geri döndüğünde birinin yerinde bir ağaç parçası var. Bunun hakkında konuşmaya değer, bana inanın.

Beni askeri hastaneye yatırdılar; o zamanlar Temmuz ayıydı. Adres defterinde Mariya İvanovna G.'nin adresini bulmalarını rica ettim. İyi yürekli nöbetçi asker bu ricamı yerine getirdi. Her şey buydu işte, Galernoy!.. Bir mektup yazdım, sonra ikincisini, üçüncüsünü, ama hiçbir cevap alamadım.

İyi kalpli okuyucum, size işte her şeyi anlattım. Siz, elbette, bana inanmadınız. İnanması güç bir hikâye: bir şövalye ve sinsi bir hain. "Noktası noktasına eski bir roman!" Benim sağgörülü okuyucum, bana inanmayışınız nafile. Benim dışımda da böyle şövalyeler var…

Sonunda bana tahta bir ayak yaptılar, artık Maşa'nın bu suskunluğunun nedenini öğrenebilecektim. Galernoy'a kadar fayton ile gittim sonra topallaya topallaya uzun merdiveni çıktım. 8 ay önce nasıl da bir hızla çıkıverirdim! İşte kapıya geldim. Kapıyı çalarken sanki kalbim durdu… Kapının ardından ayak seslerini işittim; yaşlı hizmetçi Avdotya kapıyı açtı, ben ise onun mutluluk nidalarını dinlemeden koşarak (eğer birbirinden ayrı iki bacak ile koşmak mümkün olsaydı) misafir odasına girdim, işte karşımdaydı Maşa!

Yalnız değildi: uzaktan akrabası olan, benim dönemimde üniversiteyi bitiren ve iyi bir yere gelmeyi hesaplayan bu genç ve yakışıklı delikanlı ile birlikte oturuyordu. İkisi de oldukça sevecenlikle benimle selamlaştılar (büyük ihtimalle tahta bacak yüzünden) fakat ikisi de mahcup bir tavırdaydılar. Biraz sonra her şeyi anladım.

Onların mutluluğuna bir engel olmak istemedim. Sağgörülü okurum kötü kötü gülüyor şimdi: yoksa siz benim tüm bu saçmalıklara inanmamı mı istiyorsunuz? Bir haytanın eline hediye eder gibi kendi sevdiği kadını kim bırakır ki?

Birincisi, o bir hayta değil, ikincisi ise… Belki de size ikincisini söylerdim ama siz anlamazdınız… Anlamıyorsunuz ve inanmıyorsunuz da, günümüzde iyilik ve hakikatin olduğuna. Belki de kendi mutsuzluğunuz yerine 3 kişinin mutsuz olmasını yeğlerdiniz. Sağduyulu okur, inanmıyorsunuz bana. İnanmayın; Tanrı sizinle olsun!

Üçüncü gün düğün vardı; ben şoför oldum. Gururlu bir şekilde, hayatta benim için en değerli kişinin kendini bir başkasına adadığı törende sorumluluğumu yerine getirdim. Maşa arada bir bana çekingence baktı. Kocası ise mahcup ama dikkatlice davrandı. Düğün oldukça keyifliydi. Şampanya içtik. Alman akrabaları "hoch![1]" diye bağırıp bena "der russiche Held[2]!" diyorlardı. Maşa ve eşi Luteran[3]'dı.

> -Aha! diye bağırıyor şimdi Sağgörülü okuyucu, işte yakayı ele verdiniz yazar bey! Nereden çıktı bu Luteran mezhebi? Yoksa Aralık ayında Ortodoksları evlendirmedikleri için mi! İşte bu kadar. Tüm bu anlattıklarınız saçma bir uydurma!

Ne istiyorsanız onu düşünün, sağgörülü okuyucu. Gerçekten de benim için bunun bir önemi yok. Ama eğer siz de benimle birlikte bu aralık gecelerinde Dvortsevo kıyısı boyunca dolaşmış olsanız, benimle birlikte fırtına ve çan seslerini, tahta bacağımın sesini duysanız, eğer ki hissedebilseniz bu kış gecelerinde ruhumun derinliklerinde verdiğim savaşa inanırdınız… "Ding-dong! Ding-dong!" Çanlar saat 4'ü vuruyor. Eve gitme ve kendimi bir başıma soğuk yatağa bırakma ve uyuma vakti. Görüşmek üzere, okuyucu!

Vsevolod Mihayloviç Garşin, 1878.

---

[1] Ura
[2] Rus kahramanı
[3] M. Luther düşüncesini destekleyen mezhep

KOLU KANADI KIRIK KUŞLAR

Orhan BALDANE*

"*Yıktılar kalamazı*

Sürdüler balamızı

Daha can boğazdayken

Çektiler salamızı"

Radyoda çalan Kerkük türküsünü duyunca okumakta olduğu romanı masanın üstüne bıraktı ve elini hemen orada bulunan Samsun 216 paketine attı. Bir dal sigara çıkarıp yaktı. İlk nefesi içine çekerken aklına doktor arkadaşının "içme artık şu zıkkımı, hastalığın daha da kötüye gidecek" şeklindeki aylardır süren uyarısı geldi. Ancak Mehmet Özbek ve Abdurrahman Kızılay'ın sesine kendini öylesine kaptırmıştı ki kısık bir sesle radyodaki türküye eşlik edip sigarasını tüttürmeye devam etti. Radyodaki türkü ve ağzındaki sigara aşağı yukarı aynı anda bitti. Kitabı tekrar eline aldı. Kırım Türklerinden Cengiz Dağcı'nın Korkunç Yıllar adlı romanını okuyordu. Ancak içinden devam etmek gelmedi. Azerbaycan ziyareti esnasında aldığı üzerinde Karabağ yazan kitap ayracını kaldığı sayfaya koydu, yarısına kadar dolu olan bardaktaki suyu içti, ayağa kalkıp odanın ışıklarını söndürdü. Radyoda müzik saati bitmiş, saat başı haberleri başlamıştı. Radyonun kapatma tuşuna basmak üzereydi ki radyo spikerinin Doğu Türkistan'da son günlerde yaşanan olaylarla ilgili bir haber okuduğunu fark etti. Haberi sonuna kadar dinledi. Fiyakalı bir küfür savurarak radyoyu kapattı ve yatağına girdi. Yattığı yerden kendi kendine az önce radyoda dinlediği türküyü mırıldanmaya başladı:

"*Ölseydim, düşmeseydim*

Ben senden uzak Kerkük."

Derken uyudu...

***

Ormandaki avcıların elinden son anda kurtulmuş olan dört kuş, yaprakları dökülmüş bir ağacın gölgesine sığınarak nefeslenmeye başladı. Dördü de yaralıydı. Uçmaya mecalleri yoktu. Avcılar başka bir yöne doğru ilerlemeye başlamış ve bu kuşlardan vazgeçmişlerdi. Ancak verebilecekleri zararı da fazlasıyla vermişlerdi. Kuşlar nefeslenmeye devam ederken içlerinden biri lafa girdi:

"Nerelisiniz dostlar?"

* *Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Denizli/TÜRKİYE, obaldane@pau.edu.tr*

Biri söze önden atıldı ve:

“Aslen Kırımlıyım, ama yıllardır burada yaşarız.”

Dedi. Ardından hemen diğeri:

“Karabağlıyım.”

Diye cevap verdi. Bir diğeri:

“Ben Kâşgarlıyım.”

Dedi. İlk soruyu soran ise:

“Ben de Kerküklüyüm.”

Diye ekledi. Baktılar ki ne uçacak kol kanat var ne de derman... Kırımlı:

“Hangi rüzgâr attı sizi buraya kardeşler?”

Diye sordu. Kerküklü:

“Hiç sorma, biz yüzyıllardır Kerkük'te yaşarız. Benim dedem, dedemin dedesi, dedemin dedesinin dedesi... Yedi göbek Kerküklüyüz biz. Büyüklerimizin anlattığına göre bundan seneler önce Kerkük'te güllük gülistanlıkmış her şey. Herkes memnunmuş hâlinden. Ancak bir gün gelmiş ve bizi kendi yurdumuzda yabancı gibi görmeye başlamışlar. O gün bugündür çabalarız, gayret ederiz. Çabamızın yetmediği yerde hoyratlarla derdimizi dile getiririz. Ben de karınca kararınca bir faydam olur belki diye bir buralara uçarım, bir geri Kerkük'e dönerim. Bizim oraların havasından mıdır suyundan mıdır bilmem, sesimiz çok yanıktır. Biraz kendime gelirsem size de bir Kerkük hoyratı söyleyebilirim belki.”

Diye cevap verdi. Karabağlı, Kerküklünün ardından devam etti:

“Beni buraya atan rüzgâr da Kerküklünün rüzgârına benzer. Anamın babamın uçtuğu bin yıllık dağlarımızı ovalarımızı çok gördüler bize. Kendi vatanımızda sürgün olduk. Ben de bu vaziyete fazla dayanamadım ve sürüden ayrılıp kendime yeni bir yol çizmeye çalıştım. Buralara kadar geldim. Ama yuvamıza döneceğimiz gün de yakındır. Buna tüm kalbimle inanıyorum.”

Dedi. Kâşgarlı da:

“Benim derdim bana yeterdi dostlar, siz de derdime dert eklemeyin. Benim anam, babam, dedem, amcam ve sevdiğim şu anda düşman elinde esir. Belki de öldüler, ama haberim yok. Ben orada durarak onları kurtaramayacağımı anlayınca bir yardım bulabilirim düşüncesiyle yollara düştüm ve buralara kadar geldim.”

Sözleriyle bahsetti kendinden. Kırımlı ise:

“Bu dertleri ben de en az sizin kadar iyi bilirim dostlar. Bizler de gurbet kuşuyuz. Yurdumuzdan ayrılmak zorunda kalıp buralara geleli onlarca yıl olmuş. Ancak gurbet

dediğime bakmayın. Burası da kendi vatanımız, kendi toprağımız. Ama yine de insanın kendi yeri yurdu bir başka."

Bu son cümleye Karabağlı da hak verdi:

"Öyle tabii, Bakü de bizim, Gence de, Şeki de, Şamahı da... Ama Şuşa, Kelbecer, Laçın bir başkaydı. Kendi memleketimizdi, doğup büyüdüğümüz yerlerdi. Bazı bazı gizliden uçarım memleketimin yakınlarından. Ne ev kalmış ne bark. Yıkık viraneye dönmüş."

"Kâşgar, Urumçi ve Aksu da aynı durumda. Camiler, evler... Ne varsa harap."

Dedi ve derin bir of çekti Kâşgarlı. Kırımlı:

"Ninemin anlattığına göre bizler epeyce kalabalık olarak buralara gelmişiz, ancak bir kısmımız Kırım'da kalmış. Kırım'da kalanlarımızı ise bundan yaklaşık 70-80 yıl önce uzak diyarlara sürmüşler. Birçoğu yolda uçarken can vermiş. Yıllar yıllar sonra tekrar Kırım'a dönmüş sağ kalanlar. Ancak sıkıntılar, dertler bugün bile devam ediyor."

Dedi ve Kerküklüye dönerek:

"Haydi Kerküklü, şu bahsettiğin hoyratlardan bir tane oku da dinleyelim!"

Diye ekledi. Kerküklü başıyla ve gözüyle "tamam" işareti yaptıktan sonra hoyrata başladı:

"*Ağam ağam, öz ağam*

Yatmamışam oyağam

Gam yüküne dayağam

Muhabbet ölüncedir

Deme, gözden ırağam"

Kerküklü hoyratı tam bitirmek üzereyken Kırımlı gözünde iki damla yaşla:

"*Men bu yerde yaşalmadım*

Yaşlığıma toyalmadım

Vatanıma hasret kaldım

Ey güzel Kırım"

Diye bir yır söyledi. Karabağlı da bu sırada kendini hazırladı ve Kırımlının arkasından:

"*Anadır arzulara her zaman Karabağ*

Danışan dil dudağım tar keman Karabağ

Karabağ, can Karabağ, ana yurdum"

Diye bir mahnı okudu. Kâşgarlı ise benim sesim sizler kadar güzel değil. Ama ben de sizlere bir şiir okumak isterim dedi:

"*Dedim zencir turar, dedi boynumda*

Dedim ölüm bardur, dedi yolumda

Dedim bilezük çü? dedi kolumda

Dedim korkar mu sen? O dedi, yok yok”

Şiirin ardından derin bir sessizlik oldu. Dördünün de gözlerinde yaşlar vardı. Kimse konuşacak tek laf bulamıyordu. Zaten durumları da zaman geçtikçe kötüye gidiyordu. Dördü de ağaca yaslandı ve gözlerini göğe dikti.

O sırada dağdan odun toplayıp evine dönen bir köylünün dikkatini bu dört kuş çekti. Köylü adam bu dört kuşu da yanındaki sepetin içine koydu ve yoluna devam etti.

***

Her sabah olduğu gibi bu sabah da telefonun alarmı 07.30'da çaldı ve alarm sesine uyandı. Ancak kendine gelememişti. Görmekte olduğu rüyanın etkisinden çıkamamıştı. Telefonun alarmı çalmasa rüyanın devamını da görecekti. Rüyasının ortasında uyandırdığı için telefonunu sinirle yere çarptı. Telefonun alarmı hâlen çalmaktaydı. Kuşları sepete koyan köylünün kuşları iyileştirip iyileştiremediğini düşünüyordu. Kim bilir, belki de kötü bir adamdı o. Rüya devam etseydi ölmek üzere olan kuşları pişirip yiyecekti. Ama belki de yaralarını sarıp iyi edecekti. Dertlerine derman olacaktı. Kim bilir...

Bu bilinmezlikler içinde alarmın da susmasıyla birlikte tekrar uykuya daldı. Ama o dört kuşu tekrar rüyasında göremedi...

MELEK

Rüveyda YERLİ

Bu yağmur, bu insanlar, bu sokaklar, bu bina hepsi bana düşman bugün. Daha evin kapısını kapatmadan anılar üşüşmeye başladı, çepeçevre sardılar beni. Küçücüktüm daha, yedi yaşındaydım. Okula başlayacağım senenin yazında taşınmışlardı karşı dairemize. İlk defa bu binanın kapısında karşılaşmıştık. Yorulmuş olduğu belliydi. Annem onlara ayran ikram edeceği zaman tutturmuştum, illa ben götürecektim. Sonunda dayanamayıp bardağın birini elime tutuşturmuştu. Kendisi de tepsiyi taşıyordu. Elimdeki bardağı onu görene kadar taşımıştım. En sonunda bahçede bulmuştum onu. Annem ön tarafta ayran dağıtıyor ben ise elimde bir tek bardakla onun karşısına dikilmiş ne yapacağımı bilemeden duruyordum. Daha adını bile bilmiyordum. Gülerek yaklaşmıştı ve eğilip benim hizama gelerek; "Bana ayran mı getirdin?" demişti. O günkü gülüşünü 21 yıl geçmiş hâlâ unutamam. Yine çıksa gelse şu bahçeden, yine öyle gülse…

Binanın önünde adımlıyordum. Stresliydim. Eskiden güle oynaya geçtiğim bu dar sokaklardan şimdi geçmeye cesaretim yoktu. Her karışında ayrı bir anım vardı. Yüzü gözümün önünden gitmiyordu. Şu güller o zaman da vardı. Kırmızı değil de pembeydi o zamanlar, bir de binanın bahçesindeki kapıya kadar uzanıyordu. Her geçişinde koklardı. Taşındıkları günün ertesinde adını orada öğrenmiştim. Zeynep'ti adı. Önce kalbime işledim sonra da yazmayı öğrenince okul sırasına. O da ayrı bir meseleydi. Ne zaman hatırlasam gülerdim. Ama şimdi güldürmüyor. Yine de düşünmekten kendimi alamadım. Bizim sınıfta da Zeynep Sena diye bir kız vardı. Ama herkes ona Sena derdi. Ben sıraya Zeynep yazınca herkes ona âşık olduğumu ama cesaret edemediğimden Sena değil Zeynep yazdığımı sanmıştı. Kız herkese "Cihangir beni seviyor." diye söyleyip duruyordu. Mevzu hocaya kadar gitmişti. Hoca da annemi okula çağırmıştı. Annem anlamıştı Zeynep'in kim olduğunu. Hocaya da uygun bir dille anlatmış, daha dün gece söylemişti bunu bana. Dün gece neler konuşmamıştık ki. Şimdi ise yanıma gelmiş kolumu sıkıca tutmuştu. Mecbur bırakıldığımız bir vazifeyi yapmak için beni çekiştiriyordu.

Eskiden bana ne kadar geniş gelirdi bu sokaklar. Eskiden gerçekten geniş miydi yoksa ben şimdi sığmıyor muydum, bilemiyorum. Gerçek şu ki ben, şu an ne yere ne göğe sığıyordum. Kafamı kaldırıp bakamıyordum bile. Baksam hatırlayacaktım; unuttuklarımı, unutamadıklarımı. Düşüncelerime o kadar dalmışım ki adımlarım hızlanmış. Annem kolumdan çekmeseydi beni hafriyat kamyonunun altında ezilecektim. Bana bıraksalardı bu tercihi, yok demezdim. Ama annem kolumu sıkıca kavramış, korkulu gözlerle bana bakıyordu. Hafriyat kamyonu geçip gitmişti yanımızdan ve beni o manzarayla karşı karşıya bırakmıştı. Afallamıştım. Buraya kadar ne çabuk gelmiştik. Hâlbuki biz buralara kadar annemize haber vermeden gelemezdik. Yine bir gün, kışa yakın güneşten uzak bir vakitte onunla buraya gelmiştik. O yanımda olunca annem nereye gitsek izin verirdi. "Gezmek ister misin benimle?" diye sormuştu. Ben de itiraz etmemiştim. Annemden de izni o almıştı. Beni buraya getirmişti. Şu an arkamda duran duvarın üzerine oturmuştuk. Tam karşıdaki heybetli dağı seyre durmuştuk. Güneş arkasına gizlenmiş ama saçlarını çekmeyi unutmuştu. Zeynep böyle söylemişti. O günden sonra ne zaman gün batımını seyretsem aklıma bu cümle gelirdi.

Anıları geride bırakıp yolumuza devam ettik, yeni anıları yâd edebilmek için. Evet, yeni anıları yâd edebilmek için. Bugünün başka bir anlamı var mıydı? Yoksa anıların üzerine bir avuç kara toprak mı atmalıydım? Bilemiyorum. Bildiğim tek bir şey vardı; içim sızlıyordu, ta en derinden. Sanki birisi etimi koparıyordu. Öyle bir acıydı bu. Belki daha fazlası... Başımı döndüren… Ne yediğimde doyduğumu hissettiren ne de ağladığımda gözümden yaş çıkartan… Böyle tarifsiz bir acı.

İşte şimdi de her fırsatta kaçıp geldiğimiz bakkalın önündeydik. Liseye geçtiğimde de üniversiteye geçtiğimde de buraya gelip dondurma almıştı bana. Üniversiteye geçtiğimde daha farklıydı tabi; konuşmalarımız, bakışlarımız, susuşlarımız. Çünkü gidiyordum. Gizli yerimiz dediğimiz bakkalın arkasındaki servi ağaçlarının arasına gitmiştik yine. Dondurması bitene kadar hiç konuşmamıştı. Ben de ne diyeceğimi bilemiyordum. Sonra birden dönüp; “Beni unutur musun?” deyivermişti. Unutmak mı? Bu nasıl bir soruydu böyle? Mümkün müydü ki? “Ben istesem de sen izin vermezsin ki.” demiştim. Gülmüştü. Biliyordu ona âşık olduğumu. “Kal.” deseydi o gün belki bunlar başımıza gelmezdi. Çünkü herkes biliyordu; kal deseydi, kimse beni ondan ayıramazdı. O bile! Ama demedi. Çok bekledim. “İstersen kalırım.” dedim, “Olmaz.” dedi. “Bizden olmaz.” Olurdu be canımın içi, diyemedim. Diyemezdim. Dedirttirmezdi. Mecbur gittim. O gün sormamıştım ben ona beni unutur mu diye. Sonradan anladım ki o kendinden emin değildi. Olmayacağını biliyordu tabi, yaşı gereği benden daha gerçekçi düşünüyordu. Bu yüzden olmaz demişti zaten. Ben tüm bunların gerekçelerini, onun bana söylediği yaşa geldiğimde anladım. Bu da hayatın bize bir oyunuydu. Şimdi, benim ona üniversite dönüşünde “Kaçalım, gidelim buralardan.” dediğimde onun güldüğü yaştayım.

Ben üniversiteden döndüğümde onunla evlenme hayalleri kuruyordum. Aramızdaki yaş farkı çok da önemli değildi benim için. Onun için de öyle olacağını düşünüyordum ki annemin niyetimi anlayıp da nişanlandığını söyleyince yıkıldım. Neden yıkılmıştım ki? Sanki bana bekleyeceğini söylemişti, sanki bana, benimle evleneceğini söylemişti. Hayır, bunların hepsini umut ettiğim için kendi kendime gelin güvey olmuştum. Beni sevmiyor muydu? Peki, neden nişanlandığı akşamında gizli yerimize gitmek istedi? Keşke gitseydim. O zaman öğrenirdim neden nişanlandığını, neden oraya gitmek istediğini. Ama gitmedim. Gurur yaptım. Her adımımda içimdeki keşkelerim ur gibi büyüyordu. Dudaklarımın titrediğini hissettim. İlk defa o an annemin kolumu tutmaktan terlettiğini hissettim. Uykudan uyanmış gibiydim. Nerede olduğumuzu anlamaya çalışır gibi etrafıma bakındım.

Ve işte geldik…

Âşık olduğu adamla evlenmişti ama mutlu değildi. Bir yıllık nişanlılık döneminin üstüne bir de iki yıl önce kıyılan nikâhından beri hiç konuşmamıştım onunla. Ama şimdi durum farklıydı. Mutlu değildi ve sebebini öğrenmeliydim. Her ne olursa olsun Zeynep hâlâ âşık olduğum kadındı, çocukluk aşkımdı. Yardıma ihtiyacı varsa hiç çekinmeden yardım ederdim. Bir şekilde ulaştım ona. İki eli kanda olsa da gelmesini istemiştim, böyle haber göndermiştim ona. Geldi de. Gördüğümde çok şaşırmıştım. O güzel kız gitmiş, yerine çile dolduran bir kadın gelmiş gibiydi. Bu yaz gününde hamile hâliyle neden uzun kollu giydiğini de anlayamamıştım. Konuşmaya başladıkça derdini de anlatmaya başlamıştı. Şiddet görüyormuş eşinden. Hem de

evlendikten iki hafta sonra başlamış. Defalarca boşanmak istemiş, karakola gitmiş kimse anlamamış. Bana niye gelmemişti ki, diye düşünürken başımı önüme eğmiştim. İnanmam diye de kollarını göstermeye başladı. Şu sözü kulaklarımdan hiç silinmez: "Bu morluklar hamileliğimin başından kalma. Kumarda kaybedince öyle çok dövmüştü ki beni bebeğimin katili oldu. İkizlerim olacaktı. Ama kendi çocuğunun katili oldu. Yakında benim de katilim olacak hissediyorum." O günden sonra çok çabaladım onu o hayattan kurtarabilmek için ama olmadı. Aşağılık kocası kendi karısına iftira atmıştı. Ben, çevremize, ikizlerden birinin onun uyguladığı şiddet yüzünden düştüğünü söylediğimde inkâr etti. Bebeklerin benden olduğunu söyleyip o yüzden dövdüğünü söyledi. Beynimden vuruluşa dönmüştüm. Nasıl böyle bir şey olabilirdi? Zeynep "Bırak bu işin peşini." demişti. Ama bırakmadım. "Eğer öyleyse boşa Zeynep'i. Ben hem ona hem de karnındaki çocuğa bakarım." demiştim ama biliyor o çocuğun kendi çocuğu olduğunu. Karşı çıktı. Zeynep'i hamile hâliyle aç susuz bıraktı, dışarıya göndermedi. En son hamileliğinin son haftasında, evinin penceresinde görmüştüm Zeynep'i. Şimdi ise karşımdaydı. Hocanın "Hakkınızı helal ediyor musunuz?" sözüyle irkildim. Düşüncelerimden sıyrılmıştım. En arkada duruyordum. Helallik bittikten sonra hızla öne geçip tabuttan tutmak istedim. Kardeşleri izin vermedi. Onlar da beni suçluyorlardı Zeynep'in ölümünden. Bana gösterdikleri bu tavrı keşke Zeynep kocasından dayak yiyorken, parası için enişte dedikleri o adama da gösterselerdi. Beni tabutundan uzaklaştırmış olmaları benim de onunla kara toprağa girmeyeceğim anlamına gelmiyordu. Elbette sevgilimi yalnız bırakacak değildim. Geri dönmüş gelirken bunu düşünüyordum ki bebek sesini duyup da başımı o yöne çevirene kadar.

Zeynep'in cenaze namazı kılındığı bu camiye biz yazları Kur'an kursuna gelirdik. Yolda gelip giderken sohbet ederdik. Bir gün ona çocukları olsa isimlerini ne koyardın diye sordum. Hiç düşünmeden; "Kızım olursa Melek, oğlum olursa da Oğuzhan koyardım." demişti. İşte şimdi Melek ağlıyordu. Hem de o kadar akrabasının arasında kimsesiz gibi bir köşeye fırlatılmış, katıla katıla ağlıyordu. Annem beni görmüş, ne yapacağımı bilmişti. Önüme geçti ama durduramadı. Annemi ezip geçtiğim ilk hareketimdi. O da beni durduramayacağını anlayınca arkamdan seslenmeyi bıraktı. Melek'i kucağıma aldım, o minicik ellerini tuttum. Üşümüşlerdi. Ellerini dudaklarıma götürüp battaniyesinin altına koydum. Arkama bile bakmadan uzaklaştım. Kimse de ne yapıyorsun dememişti. Gayriihtiyari ayaklarım bizi gizli yerimize götürmüştü. O vakit ben de Melek gibi katıla katıla ağlamaya başladım, ilk defa.

OSMAN YÜKSEL SERDENGEÇTİ'NİN "İMPARATORLUĞA MERSİYE" ŞİİRİNİN BİZE ANLATTIĞI TARİH

Mert Muhammed DOĞAN

İmparatorluğa Mersiye

"Bin yıl oldu toprağına basalı
Hayli oldu kılıçları asalı,
Bülbüllerin onun için tasalı,
Sazlar kırık, ayar tutmaz telleri,

Biz neyledik o koskoca elleri?

Yol görünür, hakan emir verirdi,
Dalga dalga ordularım yürürdü,
Hamlemizden dağlar taşlar erirdi,
Dolu dizgin aştık nice belleri,

Biz neyledik o koskoca elleri?

Yıldız doğar, talihimiz belirir,
Sabah olur, ulufeler verilir,
Bir seferde dört krallık serilir,
Al al ettik, kara kara tülleri,

Biz neyledik o koskoca elleri?

Ferman çıkar, dal kılıçlar takınır,
Meydanlarda Rabbe dua okunur,
Gölgemizden bütün cihan sakınır,
Andırırdık coşkun akan selleri,

Biz neyledik o koskoca elleri?
Kosovalar, Plevneler bizsizdir,
Yosun tutmuş camilerim ıssızdır,
Boynu bükük minareler öksüzdür,
Açmaz olmuş Kızanlığın gülleri,

Biz neyledik o koskoca elleri?
Hâli görür, geleceği sezerdik,
Bir zamanlar ta Vistül'de gezerdik.
Haritayı biz kendimiz çizerdik,
Fetheyledik deryaları, çölleri,
Biz neyledik o koskoca elleri?

Rodopların ak başları yaslıdır,
Serdengeçti gönül, artık usludur,
Rüzgârları bile matem seslidir,
Zafer, zafer der, eserdi yelleri,

Biz neyledik o koskoca elleri?"

Osman Yüksel Serdengeçti

"İmparatorluğa Mersiye" şiiri büyük Türkçü ve mütefekkir Osman Yüksel Serdengeçti'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanma ve yıkılmasından doğan acı ve üzüntünün manzumesidir. Manzumenin başlığından da anlaşıldığı üzere, mersiye türü ve adı Arapça "resâ" kökünden gelir. Kelime, ölenin iyiliklerini sayıp dökme, öleni hayırla yâd etme anlamındadır. Klasik edebiyatımızda ise mersiye; ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi taraflarını anlatmak ve ölene karşı şairin ilgisini ifade etmek üzere yazılmış lirik şiirlere denilmiştir. Buna göre, bu türden şiirlerin yazılması için doğal olarak bir ölümün gerçekleşmesi ve şairin ölenle bir hukukunun bulunması yani onunla hiç olmazsa bir zaman yakınlık kurmuş olması gerekir. Mersiye türü "sagu" ve "ağıt" türleri ile arasındaki fark isimden öteye gitmez. Serdengeçti bu manzumesinde ise bizzat kendi tarihi ve ecdadı olan Osmanlı İmparatorluğu ile yakınlık kurmuş ve mersiyesini yazmıştır. Bu mersiye bir cihan imparatorluğunun arkasından yazılmış, altı yüzyıl ayakta kalmış ve dünya tarihinin

şekillenmesinde pay sahibi olmuş, üç kıta yedi iklime hükmetmiş koca bir imparatorluğun çöküşü ve bundan dolayı duyulan acı ve üzüntüyü dile getirir.

Şiirde özne, bir "ozan" üslubu ile konuşmaktadır. Bu yönden manzume Ziya Gökalp'in "Altın Destan", "Ala Geyik", Orhan Seyfi Orhon'un "Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi", Fuat Köprülü'nün "Akıncı Türküleri", zaman zaman da Mehmet Akif'in "Bülbül", Hüseyin Nihal Atsız'ın "Davetiye" adlı manzumeleri ile benzeşmektedir.

Şiirde özne, bu coğrafyaya ayak bastığımız tarih olan 26 Ağustos 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'ne atıf yaparak manzumeye giriş yapar ve sonraki mısrada savaş sembolü olan "kılıç"ı öne sürer. Tarihinde nice savaşlarda başarılara imza atmış ve kahramanlık göstermiş bu imparatorluk artık yoktur ve "hayli oldu kılıçları asalı" diyerek manzumeye devam etmiş ve Mehmet Akif'in "Bülbül" şiirinde olduğu gibi bu manzumede de "Bülbül" tasalı ve kederlidir. Şenliğin ve eğlencenin bir sembolü olan "saz" ise kırık ve telleri ayar tutmamaktadır. Manzumenin bütün dizelerinde matem ve hüzün hâkimdir. Yitip giden topraklar ve muhteşem bir mazi için yakılmış bir ağıtın sesi duyulur. Yapılan hatalardan duyulan hayıflanmalar şiiri sürükler. Öznenin her dörtlükten sonra tekrar ettiği nakarat dizesi,

"Biz neyledik o koskoca elleri?"

Cevabı bilinen fakat telaffuz edilemeyen bir gerçeği saklar.

Bu girişten sonra şair, şimdi kaybedilmiş o toprakları vaktiyle nasıl ele geçirdiklerini anlatmaya çalışır. Bu fütuhatın bir iman ve nizam işi olduğunu, arkasında bir felsefenin yattığını ifade eder.

"Yol görünür, hakan emir verirdi,

Dalga dalga ordularım yürürdü,

Hamlemizden dağlar taşlar erirdi,

Dolu dizgin aştık nice belleri."

Yukarıdaki ikinci dörtlükte Ziya Gökalp'in "Ötüken Ülkesi" şiirine benzer bir üslup vardır ve bu dizede anlatılanlar Oğuz Han'ın töresinden, yasasından gelmektedir.

"Türk gençleri yalvardılar Hakan'a

Boru çaldır, ruhlarımız uyana...

Cenk edelim, yayılalım cihana:

Yayılmaktır Türk soyunun turası!

Böyle diyor Oğuz Han'ın yasası!

Hakan sustu, Türk gençleri yürüdü

Arkasından tezgâhları sürüdü;

Her tarafı iş ordusu bürüdü...

Buymuş meğer Türk'ün Kızılelma'sı

Böyle demiş Oğuz Han'ın yasası."

Ziya Gökalp

Üçüncü dörtlükte Osmanlı kültür hayatından parçalar manzumeye eklenmiştir ve geçmişte gerçekleştirilen bir seferde dört krallığın devrildiği zamanlardan bahsedilmektedir. Bu savaş, cenk ve gazanın ne kadar büyük ve şiddetli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Renklerin sembol ettiği mana ve anlamlardan da yararlanmış ve güçlülüğün sembolü olan "siyah/kara" rengi artık kanlarla birlikte "al" rengini almıştır. Türkleri cihan hâkimiyetine, i'lâ-yi kelimetullah'a ve kızıl elmaya götürecek dinamizmin manevi yanına işaret edilir. Bu bir kuru fetih hadisesi değildir. Hakandan ere kadar herkes bu davaya inanmıştır. Hizmet yarışı şehadet arzusu, gazilik tecellisi gibi huşular bu hareketi "kutlu" bir sefer hâline getirmiştir.

"Yıldız doğar, talihimiz belirir,

Sabah olur, ulufeler verilir,

Bir seferde dört krallık serilir,

Al al ettik, kara kara tülleri."

"Yıldız doğar, talihimiz belirir,

Dördüncü dörtlükte ise Osmanlı savaş/fetih kültüründen parçalar manzumeye eklenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş öncesi hazırlıklarından olan "ferman", "ordu silahı/kılıç", "Gülbank Duası" gibi unsurlarla manzumeye dinamizm kazandırılmıştır ve coşkun akan sellere teşbih yaparak bu dinamizm zenginleştirilmiştir.

"Ferman çıkar, dal kılıçlar takınır,

Meydanlarda Rabbe dua okunur,

Gölgemizden bütün cihan sakınır,

Andırırdık coşkun akan selleri."

Beşinci dörtlükte bir çaresizlik havası vardır. Fetih ve zafer şarkılarının yerini ağıtlar, dönüş acıları, göç öyküleri, mağlubiyet hatıraları almıştır. Osmanlı İmparatorluğu bir Balkan İmparatorluğu olması hasebiyle asıl büyük gövdesini 1912-1913 Balkan Harbi'nde kaybetmiş ve geçmişte Osmanlı'nın tebaası olan Yunan-Bulgar orduları karşısında kendisini çaresiz hissetmiştir. Balkan Harbi'nde ise Balkan devletlerinin birbirine düşmesinden istifade ile Enver Paşa Edirne'yi Bulgarlardan geri almıştır. Bulgarlar İstanbul'un Çatalca sırtlarına kadar gelmiş top sesleri imparatorluğun payitahtında yankılanmıştır. O zamanlarda dahi "Edirne'ye Enver gireceğine Bulgar girsin" diyen Osmanlı içinde bedhah ve eblehler bile bulunuyordu. İşte bu çaresizlikten dolayı çekilen topraklarda acı bir manzara vardır. Camiler ıssız, minareler öksüzdür. Bâkî'nin Kanuni Mersiyesi'nde yer alan

Alduñ hezâr bütkedeyi mescid eyledüñ

Nâkûs yirlerinde okutduñ ezânları

Beytinde anlatılan nâkûs yerlerde artık yine çan sesleri duyulmaktadır. Gülleri ile meşhur olan ve her yıl gül festivali yapılan, büyük balkan dağlarının ortasında gül vadisinde yer alan Kızanlık/Kazanlık'ın güllerinin açmamasını da şair Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne bağlar.

"Kosovalar, Plevneler bizsizdir,

Yosun tutmuş camilerim ıssızdır,

Boynu bükük minareler öksüzdür,

Açmaz olmuş Kızanlığın gülleri."

Altıncı dörtlükte bir zamanlar Osmanlı askerinin atlarını suladığı Polonya'nın Vistül nehri artık Osmanlı'nın yasını tutmaktadır ve bu dörtlükte imparatorlukların toprak anlayışı olan "benim topraklar ve benim olacak topraklar" anlayışı "haritayı biz kendimiz çizerdik" sözleri ile ve bu sözü de sonraki mısra da "Fetheyledik deryaları çölleri" diyerek derya-çöl zıtlıklarından yani üç kıta yedi denize hâkim olan ve sınırlarının genişliğinden söz edilmektedir.

"Hâli görür, geleceği sezerdik,

Bir zamanlar ta Vistül'de gezerdik.

Haritayı biz kendimiz çizerdik,

Fetheyledik deryaları, çölleri."

Son dörtlükte ise Balkanlarda bulunan ve bir sıradağ olan Rodop dağının imparatorluğun çökmesinden dolayı yaslı, gönüllerin uslu, zamanında zafer, zafer diye esen rüzgâr ve yeller artık matem seslidir, her dörtlük sonunda tekrar edilen ve cevabı verilemeyen o nakarat tekrar edilir.

"Rodopların ak başları yaslıdır,

Serdengeçti gönül, artık usludur,

Rüzgârları bile matem seslidir,

Zafer, zafer der, eserdi yelleri,

Biz neyledik o koskoca elleri?.."

Dinlemek İçin Okutunuz

Kaynakça

1. Afyoncu, E. (2016). Sorularla Osmanlı İmparatorluğu. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

2. Canım, R. (2014). Divan Edebiyatında Türler. Ankara: Grafiker Yayınları.

3. Kolcu, A. İ. (2007). Modern Türk Şiiri 1. Rize: Salkımsöğüt Yayınevi**.**

UYUMAK İSTİYORUM

Çev. Ahmet Muhammet ÇAKAR

Gece 13 yaşlarındaki dadı Varka, bebeğin yattığı beşiği sallıyor ve sessizce mırıldanıyordu:

"Ninni bebeğim ninni,

Uyu, kapat gözlerini."

Odayı yeşil ışığıyla yanan kandil aydınlatıyordu. Boydan boya tüm odada uzanan, üzerinde kundak bezleri ve siyah pantolonlar asılı çamaşır ipi gerilmişti. Kandilden tavana yeşil bir ışık yansıyordu, bezlerin ve pantolonların gölgeleri ise sobanın, beşiğin ve Varka'nın üzerine düşüyordu… Kandilin alevi titreştiğinde tavandaki ışık ve gölgeler sanki rüzgâr esmişçesine canlanıyor ve hareket ediyordu. Oda havasızdı. Çorba ve ayakkabı malzemesi kokusu her yeri kaplamıştı.

Bebek ağlıyordu. Çoktan ağlamaktan yorgun düşmüş ve sesi kısılmıştı ama yine de ara vermeden bağırmaya devam ediyordu. Varka ise uyumak istiyordu. Gözleri kapanıyor, başı önüne düşüyor, boynu ağrıyordu. Ne göz kapaklarını ne de dudaklarını hareket ettirebiliyordu. Yüzünün uyuştuğunu ve kafasının küçücük kaldığını düşünüyordu.

-Ninni bebeğim ninni, diye mırıldandı. Uyku bekliyor seni.

Ocaktan cırcır böceğinin sesi geliyordu. Kapının ardındaki yan odada ev sahibi ve kalfa Afanasi horluyordu… Beşik acıklı acıklı gıcırdıyor, Varka kendi kendine mırıldanıyor, tüm bunlar gecenin müziğinde kaynaşıp, yatağa yatınca dinlemesi zevk veren bir hal alıyordu. Şimdi ise bu müzik sadece asabını bozup öfkelendiriyordu çünkü sadece onun uykusunu getiriyordu fakat kesinlikle uyuyamazdı; eğer Varka uyursa, Tanrı korusun, ev sahibi onu öldürürdü.

Kandil titriyordu. Yeşil ışık ve gölgeler hareketleniyor, Varka'nın yarı açık, hareketsiz gözlerine doğru süzülüyor, onun yarı uyanık zihninde puslu düşler uyandırıyordu. Gökyüzü boyunca birbirini kovalayan ve tıpkı bebek gibi bağıran kara bulutlar görüyordu. O anda rüzgâr esti, bulutlar dağıldı ve Varka çamurla dolu geniş bir yol gördü; yol boyunca at arabaları birbirini izliyordu, insanlar ayaklarını sürüyerek sırtlarında heybeleriyle yürüyor, gölgeler öne arkaya kaçışıyordu; iki taraftan da soğuk, koyu sisin içinden orman görünüyordu. Aniden sırtlarındaki heybeleriyle insanlar kendilerini yere, çamurun içine bırakıyorlardı.

-Neden bunu yapıyorsunuz?

Diye sordu Varka.

-Uyumak! Uyumak!

Diye cevap verdiler. Derin bir uykuya dalıp güzelce uyudular, telgraf tellerinde ise kargalar ve saksağanlar tıpkı bebek gibi onları uyandırmak için bağırıyorlardı.

-Ninni bebeğim ninni, diye mırıldandı, Uyku bekliyor seni.

Varka düşünde artık karanlık, havasız odada kendini görüyordu. Yerde, ölen babası Yefim Stepanov yatıyor, bir yandan diğerine dönüyordu. Onu göremiyordu, ama yerde acıdan nasıl

kıvrandığını ve inlediğini duyuyordu. Her zaman dediği gibi fıtığı azmıştı. Acı öyle güçlüydü ki bir tek kelime bile söyleyemiyor, sadece nefes almaya çalışıyor ve ağzından "bu-bu-bu-bu" sesleri çıkarıyordu.

Annesi Palageya çiftliktekilere koşup Yefim'in ölmekte olduğunu söyledi. Çıkalı çok olmuştu, her an dönebilirdi. Varka sobanın yanında yatıyor ancak uyumuyor, babasının acılı seslerini dinliyordu. Birilerinin izbelerine yaklaşmakta olduğu duyuldu. Ev sahipleri, şehirden misafirliğe gelen doktoru ona bakması için göndermişti. Doktor izbeye girdi; karanlıkta görünmüyordu ama kapının gıcırtısı ve öksürüğü duyuluyordu.

-Işığı yakın, dedi doktor.

-Bu-bu-bu, diye cevapladı Yefim.

Palegeya sobaya doğru atıldı ve birkaç parça odun ile kibrit aramaya koyuldu. Kısa bir sessizlik oldu. Ceplerini karıştıran doktor kendi kibritini yaktı.

-Şimdi, beyim, şimdi.

Dedi Palageya, kendini izbeden dışarı attı, elinde bir parça mum ile geri döndü. Yefim'in yanakları pembeleşmişti, gözleri nedense keskin keskin parlıyor ve şüphesiz tüm izbeyi ve doktoru görüyordu.

-Bu da nesi? Bunu kendine nasıl yaparsın? dedi doktor ona doğru eğilerek, "Heyhat! Uzun zamandır mı bu hâldesin?"

-Ne olmuş? Ölüm, beyim, zaman geldi… Aranızdan ayrılıyorum…

-Tamamen saçmalık… İyileştireceğiz seni!

-Nasıl emrederseniz, beyim, başımızı eğip minnettar oluruz size, ama yalnız biz anlarız… Eğer ölüm gelecektiyse bir gün, artık o çoktan burada.

Doktor çeyrek saat boyunca Yefim ile uğraştı; sonra ayağa kalktı:

-Ben hiçbir şey yapamam… Hastaneye gitmen gerek, ameliyat olmalısın. Hemen şimdi git… Hemen, zaman geçirmeden, şimdi! Saat biraz geç oldu, hastanedekiler uyuyor olmalı, ama önemi yok. Sana bir not yazıp vereceğim. Dinliyor musun?

-Beyim, nasıl gidecek hastaneye? dedi Palegeya, "Bizim bir bineğimiz yok.

-Önemi yok, ben ev sahibinden rica ederim, size at verecektir.

Doktor çıktı, mum söndü ve tekrar "bu-bu-bu" sesleri duyulmaya başladı. Yarım saat geçmişti ki izbeye birilerinin yaklaştığı duyuldu. Bu ev sahiplerinin hastaneye gitmeleri için gönderdiği küçük arabanın sesiydi. Yefim toparlandı ve gitti…

Güzel, aydınlık bir sabah olacağa benziyordu. Palageya evde değildi. Yefim'in nasıl olduğunu öğrenmek için hastaneye gitmişti. Bir yerlerde bir bebek ağlıyordu. Varka bir yerlerden kendi sesinden bir şarkı duydu:

"Ninni bebeğim ninni,

Uyu kapat gözlerini…”

Palegeya geri dönmüştü. Istavroz çıkarıp sessizce bir şeyler söylüyordu:

-Gece, hayatı geri vermişti ona ama sabaha doğru tanrı canını aldı. Yüce Tanrım ona cennetinde sonsuz huzur ver… Çok geç olduğunu söylediler… Daha önce gitmeliydi…

Varka ormana gidip ve orada ağlamaya başladı, ancak aniden biri ensesine doğru öyle sertçe vurdu ki alnı karşısındaki ak ağaca çarptı. Gözlerini kaldırdı ve karşısında çizme tamircisi olan ev sahibini gördü.

-Ne yaptığını sanıyorsun seni uyuz! Çocuk ağlıyor sen ise uyuyor musun?

diye bağırdı. Sertçe kulağını karıştırdı. Varka ise silkinip kendine geldi, beşiği sallamaya ve şarkısını söylemeye devam ediyordu. Yeşil ışık ve pantolon ve kundak bezlerinin gölgeleri sallanıyor, ona göz kırpıyor ve aklını zapt ediyordu. Tekrar çamurla kaplı bir yol gördü. Sırtlarında heybeleriyle insanlar ve gölgeler derin bir uykuya yatmışlardı. Onları gören Varka çok ama çok uyumak istiyordu; büyük bir memnuniyetle oraya yatabilirdi ama annesi yanına gelip onu acele ettiriyordu. İkisi birlikte şehre iş bulmaya gittiler.

-İsa aşkına bir sadaka!

Diye karşılarına çıkanlardan ricada bulunuyordu Palegeya, “Merhamet gösterin bize, yüce gönüllü efendiler!”

-Çocuğu al buradan!

Dedi tanıdık bir ses.

-Çocuğu al buradan!

Diye tekrarladı aynı ses ama bu kez oldukça ciddi ve keskindi.

-Duyuyor musun, seni rezil?

Varka fırladı, çevresine bakınıp ne olup bittiğini anladı: Ne yol vardı ne Palegeya, ne de gelip geçen insanlar, yalnızca odanın ortasında, bebeğini beslemek için gelen efendisi vardı. Şişman, geniş omuzlu ev sahibi bebeği doyurup onu sakinleştiriyordu, Varka ise duruyor ve işini bitirmesini bekliyordu. Pencerelerin ardında hava aydınlanıyordu, gölgeler ve tavandaki yeşil ışık solmaya başlıyordu. Birazdan gün ışıyıp sabah olacaktı.

-Al!

Dedi ev sahibi, gömleğinin düğmelerini iliklerken.

-Ağlıyor. Tabi, nazar değdi!

Varka bebeği aldı, onu beşiğe yatırdı ve tekrar beşiği sallamaya başladı. Yeşil ışık ve gölgeler iyiden iyiye kaybolmaya başlamıştı, artık onun zihnine girip bulandıracak bir şey kalmamıştı. Fakat uyumak istiyordu, çok istiyordu! Varka başını beşiğin kenarına koydu ve uykuya galip gelmek için beşiği sallamaya başladı ancak gözleri kapanıyor ve başı gövdesine ağır geliyordu.

-Varka, sobayı yak!

Diyen sahibinin sesi kapının ardından duyuldu. Bunun anlamı artık kalkıp işe koyulması gerektiğiydi. Varka beşiği bırakıp odun almak için ambara gitti. Mutluydu. Koştuğu ya da yürüdüğü zaman oturduğundan daha az uyumak istiyordu. Odunları getirdi, sobayı yaktı ve uyuşan yüzünün düzeldiği ve düşüncelerinin aydınlandığını hissetti.

-Varka, semaveri getir!

Diye bağırdı ev sahibi. Varka çırayı söndürmüştü ama yine de onlar ile semaveri tutuşturmuştu ki ev sahibinin yeni emri duyuldu:

-Varka, lastik ayakkabılarımı temizle!

Yere oturmuş ayakkabıları temizlerken "Büyük, kocaman bir ayakkabının içine girip biraz da olsa kestirmek ne de güzel olurdu!" diye düşünüyordu… Aniden ayakkabı büyüdü, büyüdü ve tüm odayı kapladı, Varka elindeki fırçayı yere düşürdü ama anında sarsıldı, gözlerini kocaman açtı ve eşyaların onun gözünde büyüyüp hareket edemeyeceğine kendini inandırmaya zorladı.

-Varka, dış merdivenleri temizle, kötü halde orası, müşterilerden utanıyorum!

Varka merdivenleri yıkadı, odayı temizledi, sonra diğer sobayı yaktı ve diğer işleri yaptı. İş çoktu ve boş bir dakikası bile yoktu.

Ama hiçbir şey mutfak masasının önünde patates temizlemek kadar zor değildi. Başı masaya doğru düşüyor, patatesler gözlerinde kaybolup geliyor, bıçak elinden düşüyordu. Yanında ise şişman sinirli ev sahibi kollarını sıvamış kulaklarda çınlayan yüksek sesle konuşuyordu. Öğle yemeği öncesi böylesine uşaklık etmek, dikiş dikmek ve temizlik yapmak acı vericiydi. Yere kendini bırakıp uyumak istediği zamanlar oluyordu ancak bunu yapamayacağı için yorgun görünmemeye çalışıyordu.

Gün gelip geçiyordu. Pencereden havanın kararmaya başladığı görülüyordu. Akşamın pusu onun zor açılan gözlerini okşuyordu artık ve ona çok yakında gelecek derin bir uykunun sözünü veriyordu. Akşam ev sahibinin misafirleri geldi.

-Varka, semaveri getir!

Diye bağırdı ev sahibi. Ev sahibinin yanına getirdiği semaver küçüktü, öncelikle misafirler kana kana çay içtiler, bu yüzden Varka'nın semaveri beş kere yakması gerekti. Çaydan sonra Varka ev sahibinin yakınında gelecek emirleri beklemeye başladı.

-Varka, koş git bize 3 şişe bira al!

Olduğu yerden hızlıca atılıp uykuyu kovmak için daha hızlı koşmaya başladı.

-Varka, çabuk koş bize votka alıp gel, tirbuşon nerede? Varka, balığı temizle!

En sonunda misafirler gitti; ateş gölgelenmeye başladı, ev sahibi yatmaya gitti.

-Varka, bebeği salla!

Son emir de gecikmeden gelmişti. Sobanın olduğu taraftan bir cırcır böceğinin sesi geliyordu; tavana vuran yeşil ışık ve pantolonlar ile kundak bezlerinin gölgeleri yine Varka'nın yarı açık gözlerine doluyor, ona göz kırpıp aklını bulandırıyordu.

-Ninni bebeğim ninni, diye mırıldandı. Uyu, kapat gözlerini.

Bebek bitap düşmüştü ama ağlayıp bağırmaya devam ediyordu. Varka tekrar o çamurla kaplı yolu, sırtında heybeleriyle insanları, Palegeya'yı babası Yefim'i gördü. Her şeyi anlıyor, herkesi tanıyordu; bu yarı uykulu hâliyle bir türlü anlayamadığı tek şey onun elini kolunu bağlayan, altında ezen, yaşamasını engelleyen şeyin ne olduğuydu. O güçten kurtulma çabasıyla onu ne kadar arasa da, etrafına bakınsa da bir türlü ne olduğunu bulamıyordu. Sonunda hâlsiz düşmüştü, tüm gücünü ve gözlerini zorlayıp yukarıda titreşen yeşil ışığa baktı ve yankılanan çığlığa kulak kabarttı, onun yaşamasına engel olan o düşmanı bulmuştu.

Bu düşman bebekti.

Gülüyordu. Oldukça şaşırmıştı: nasıl olmuştu da daha önce bunu anlayamamıştı? Yeşil ışık, gölgeler ve cırcır böceği de şüphesiz tıpkı onun gibi gülüyor ve şaşırıyordu.

Bu düşünce zihnini adeta zapt etmişti. Büyük bir gülümsemeyle, gözlerini kırpmadan tabureden kalktı, odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Düşünceleri onu memnun edip haz veriyordu, onun ellerini ve ayaklarını bağlayan bebekten kurtulma fikri… Onu ortadan kaldırmak ve uyumak, uyumak, uyumak…

Gülümseyerek yeşil ışığa göz kırpıp parmağını salladı, yavaş yavaş beşiğe yaklaştı, bebeğe doğru eğildi. Onu boğduktan sonra çabucak yere uzandı, mutluluktan gülümsüyordu çünkü artık uyuyabilirdi. Henüz bir dakika geçmeden derin bir uykuya daldı, tıpkı bir ölü gibi.

Anton Pavloviç Çehov,1888

BU ÇARKIN TEKERİ NASIL KIRILIR?

Âlim cahilden geri kalırsa,
Akıl mantığı tek salarsa,
Zengin fakirden zekât alırsa,
Bu çarkın tekeri nasıl kırılır?

İlmi cahil talep ederse,
Âlim zikri sakat söylerse,
Öğreten öğrenene söverse,
Bu çarkın tekeri nasıl kırılır?

Adalet zalime kalırsa,
Kadı dersi şeytandan alırsa,
İmamın vaazı eksik kalırsa,
Bu çarkın tekeri nasıl kırılır?

Müslümanı gâvur tembih ederse,
Kula şeytandan emir gelirse,
Hakkı hududu silah söylerse,
Bu çarkın tekeri nasıl kırılır?

İnsan geleceğini kâhin söylerse,
Küfür imana galip gelirse,
Camiler kiliseye yine dönerse,
Bu çarkın tekeri nasıl kırılır?

Küfür bugün imanı deşti,
Cami yandı kiliseye geçti,
Çan sesleri ezanı kesti,
Bu çarkın tekeri nasıl kırılır?

Gökte yıldız durmaz oldu,
Gül bahçesinin rengi soldu,
İmam sakalını rahipler yoldu,
Bu çarkın tekeri nasıl kırılır?

Bugün zalimin rüzgârı esti,
Zulüm halkın hepsini kesti,
Ozan şarkısını kısa kesti,
Bu çark kırılsa neyi değiştirir?

Saffet DİNLEMEZ

DOĞUM RİSÂLESİ

-Erdem Bayazıt'ın aziz hatırasına…

Doğmak yeniden
Ölmesi gibi vakti gelenlerin
Dirilmesi gibi mahşere
Kopmak öz kendiliğinden
Yahut bin yıllık kıstaktan geçmişiz gibi
Ellerimizde günahlarımız
Kandan kirden görünmez olmuş
Bir sayfa üzerinde gözlerimiz
Hesaba çekilmiş kalbimiz
Sevaplarımızdan ötürü bağışlanmalarımız
Ve en derin yakarışlar arasında benliğimiz

Sanki bir savaştan çıkmışız
Tıpkı bir Uhud gibi Bedir gibi
Bin yıllık sonsuzluk savaşı vermişiz gibi
Vurduklarımızdan ötürü ellerimiz
Vurulduklarımızdan ötürü sırtımız...

Belli bir bozguna uğramışız
Üzerimizde çağlayan yıldızlar gibi
Parlak gecelerde bir ay gibi
Güneş gibi doğan o sevgiliye
Bozgundan kaçmak ister gibi
Gelmişiz en büyük vurgundan.

Aşkın son demlerini yaşamak için mi,
Ey kalbim?
Bunca yormaların, ayaklanmaların,
Bir arayış için miydi?
Bunca dem vurmaların
Bir ağacın yeşermesi gibi
Tomurcuklanma derdindeki bir hindiba gibi
Üflenmeyi bekleyişinden mi,
Kırılganlığın, uçarlığın?

Doğmak yeniden
Bir kutlu doğumun müjdecisini
Kolundan yakalamak
Ben de doğdum demek için
Bölünmesine şahitlik etmek gibi gökteki ayın
Dağlar gibi güneş gibi
Ve tüm kâinat gibi,
Hissetmek için yüreğimde.

Ölmek yeniden
Bir muştuyu haber alır gibi sevinçle
Ve doğuma bedel olarak
Nefes alıyorken ciğerlerimiz
Yaşamak sandığımız bu kovan yığınının içinden çıkarken
Gerçek bir bal yapmak için yaşamak için
Asıl olan doğuma nail olmak için
Ölmek yeniden,
Bir güvercinin kanadında süzülmek gibi…

İlhami KOÇ

GECEYE SENİ YAZDIM

Denizin yüreğine vuran ince iz gibi
Gökte asılı kalmış parlayan bir giz gibi
Bir orman yangınını tutuşturan köz gibi
Sararmış sayfalara senin resmini çizdim.

Baharları özleyen karanlık âlemimle
Bülbülleri ağlatan çaresiz elemimle
Levh-i mahfuzdan beri kırılmış kalemimle
Kimse görmesin diye geceye seni yazdım.

Dökülen yaprakların hüzün dolu güzüyle
Sitare'ye yakaran hecelerin özüyle
Dünyayı güzel kılan şairin kalp gözüyle
Sana dair ne varsa gönül ipime dizdim.

Kıyamet zamanıydı kara günleri aştım
Perdeyi aralayıp hayalinle konuştum
Bir martı telaşında diyar diyar dolaştım
Avare başım alıp yüce gönlünü gezdim.

Tarihin sayfasından şahlanan asi taydın
Şavkı tene can katan mahzun bir dolunaydın
Mühürlü yüreğime bir yıldız gibi kaydın
Ecele niyetlenmiş yemini senle bozdum.

Ülkü OLCAY

HİÇ UNUTMADIM

"Ey aşk, ey dirilik soluğu, ey evrenin hareket kaynağı
Nasıl unuturum, nasıl unuturum, hiç unutmadım!"
Erdem Bayazıt

Hiç unutmadım,
Bir ekmek kokusunda,
Varlığı bulur gibi.
Yeniden doğmak canla başla,
Hiç mi hiç yorulmadan.
Nasıl unuturum, nasıl unuturum?
Hiç unutmadım!

Çeşme başlarında bulmak,
Kaybettiğim ruhu.
Kerpiç duvarlara işlemek,
Hiç mi hiç durmadan.
Nasıl unuturum, nasıl unuturum?
Hiç unutmadım!

Kalabalık sofralarda durur,
Avare gönlüm.
Eller ayasında dolaşır,
Hiç mi hiç korkmadan.
Nasıl unuturum, nasıl unuturum?
Hiç unutmadım!

Ah gözyaşı damlasında,
Anlamına varmak
Vedalara yürümek her an
Hiç mi hiç yaşamadan.
Nasıl unuturum, nasıl unuturum?
Hiç unutmadım!

Sefere çıkmak en başta
Söze durmak
Menzile ulaşmak en sonunda
Hiç mi hiç kalmadan.
Nasıl unuturum, nasıl unuturum?
Hiç unutmadım!

Bir buğday kokusunda,
Varlığı bulur gibi
Yeniden doğmak canla başla
Hiç mi hiç yorulmadan.
Nasıl unuturum, nasıl unuturum?
Hiç unutmadım!

18.09.2021 İstanbul

Feyza ÂŞIK

İNSAN BİNİ BİR DEĞİL VARLIK

Farklı ahenklerin şavklarını dinliyoruz…

Kimimiz kör kuyularda kalan yokluğu,

Kimimiz bahar sesinin şavkını…

Körpe vücutlara gelen ses,

Bir şeyler sunuyor inceden

İşte, senin şarkın diyor gönül pencerenden.

Ahenkleri farklı enstrüman sesleri gibi kalbin,

An geliyor Mesnevi'den bir mısra tekellüm ediyor,

An geliyor Fuzuli'den bir mısra yükseltiyor arşa değen…

İnceden inceye yıkıyor kalp damarlarını,

Ve bazen kanlı bir bıçak sesinde,

Yırtılıyor gönül, bülbül misali inlercesine

Farklı ahenklerin şarkılarını dinliyoruz…

Bazen bir akşam gölgesinde,

Bazen bir sabah seyrinde…

İnsan, bini bir değil varlık!

Hepsinin kalbi bir değil,

Kimi kanlı duvarların düşünde,

Kimi bahar çiçeğinin peşinde,

Her bir ayrı telde.

Dinliyor, farklı ahenklerin şarkısını…

Muhammed ARSLAN

Bozkırda Bozlak Sesleri

Ahmet URFALI

“Bozkır; uçsuz bucaksız, insan ise küçüktür. İnsan, güçlü ve hünerli olmalıydı burada…’’

Cengiz Aytmatov

Bozkır çıplak bir yalnızlığın adıdır…
Boz toprakta rızkını arayan insanın hüzünlü bir haykırışıdır bozlak.
Bozlak, dayanılmaz hasretlerin,
akıl almaz kahramanlıkların,
kılıç zoruyla sağlanan iskânların,
sürüp giden aşiret kavgalarının,
Kerem yanığı sevdaların,
göç eden Türkmenlerin türküsüdür.
Umudunu yitirmeyen yoksulların ortak bir yakarış dilidir bozlak.
Bozlakta isyan yoktur,
ıztırap iniltilerinin ince bir sızısı vardır,
hüznü gözlerden yaş olup damlayan.
Anadolu semâsının altında bir akşam vakti, kerpiç duvara
yaslanıp Tanrı’ya meramını açmak
içini dökmektir bozlak.
Bozlak, boz toprağın sesidir,
yel tozunu kaldırdığında,
önüne alıp götürdüğünde gevenleri.
Acısı yüreğe düşen bir bıçak yarasıdır bozlak,
Ağlaması göze düşen,
üzüntüsü yüze düşen,
uğunması dize düşen…
Bozlak, Avşar ellerinin ağır ağır gitmesi, kalkıp göç etmesidir.
Feryadını dinleyenlerin feth olunması ve feryadıdır.
İçindeki derdin anlaşılmasıdır bozlak.
Bozlak, Lokman Hekim’in tedavi için verdiği ilacın yaraları azdırmasıdır.
Yaylada yazıda bir göç çığlığıdır bozlak,
mayası naralarla yoğrulmuş.
Alnı akıtmalı tayların kişnemesi,
karagöz kuzuların melemesi,
bozca potukların bozulaması ile
çiğdem kokulu dağ rüzgârlarının
uğultularının Türkmen’ce söylenmesidir bozlak.
Senin ellerine çisil çisil iner yağmur,
sarar bir anne merhametiyle nasır aralarını.
Sen Anadolu toprağı gibi cömertsin
vefalısın,
yaralısın.
Bu yüzden türkülerin bozlaktır, ilhamını asırlık bekleyişlerden alan,

tabiatın sesidir, boran uğultusudur,
sel gürleyişidir.
Sarı buğdayın boyun büküşüdür hasretlere…
Düşmana karşı koyuştur;
Yaradan'ın bağışlamasına sığınmaktır;
bozlak, Oğuz'un duygu yumağıdır, söylendiğinde ağlatan,
duyulduğunda sızlatan…
Kıraç bozkır toprağının ürününü hasat ederken
koparılan feryattır bozlak.
Kerem yanığıdır bozkırın sevdaları…
Aşkını söyleyemeyecek kadar utangaç,
inkâra yönelmeyecek kadar edepli,
acısını yüreğine gömecek kadar erdemli
olan kavruk insanların iniltisidir bozlak.
Boz toprağın üstünde Tanrı'ya yakarıştır.
Ay ile halleşmek,
karayel ile dertleşmektir.
Ahları göğü sarsan bir çığlıktır.
Bozlak, ümitlerine ayaz değen insanın sızısını içine
ılgıt ılgıt akıtmasıdır.
Kerpiç evlerin hicranı,
gurbetlerin ağıdıdır.
Dayanılmaz hasretlerin, zamansız gidişlerin
hüzünlü sesidir.
Eylem ve kederle yoğrulmuş gözyaşıdır bozlak.
Göçüdür, zorla göçürülmüşlerin.
Felekle hesaplaşmaktır bozlak ve her seferinde yenilmektir.
Oğullara öğüttür, asırların birikiminden cömertçe dağıtılan.
Uzak yola gönderilmiş yiğitlerin ardından
anaların iç çekişidir, gözyaşlarıyla.
Yüzü küskün olsa da kalbi barışık olanların ezgisidir bozlak.
Uzun yollara düşer bozkırın oğulları…

Eski çağlardan kalma bir acının yüzü
Kerpiç duvara yaslanmış oturur öylece
Irmak ırmak derin çizgileriyle ağlar yalnızlık
Uzun yola gönderilmiş oğulların kederi gözlerde büyür
Haber getirmez göçmen kuşlar çiçek açınca ağaçlar
Yakup'un çilesini artırır ancak Yusuf'un hasreti
Haneler gurbet ocağına döndü kapılar kapandı bir bir
Uğursuz baykuşlar tünedi viran oldu yuvalar
Hüzünler dolaştı sokaklarında boynu bükük ağıtlarla
Ufuklar yasta umutlar tükeniyor günle beraber
Yüreğe düşüyor yüksekten ve derinden göğün buğusu
Yorgun bakıyor hayata ikindi güneşi dertler içinde
Bir gönül sızısıdır hatırası yitik aşiretin
Yaylalarda izi kalmamış oğulların, ses yok seda yok
Bu fetrete bakıp maveradan yasını tutuyor mezar taşları

TÜRK DÜNYASI ORTAK ATASÖZLERİ

Türkiye Türkçesi: Kurt dumanlı havayı sever.

Altay Türkçesi: Börü tumanli kündi süyer.

Azerbaycan Türkçesi: Kurd dumanlı gün ahtarar.

Karaçay-Malkar Türkçesi: Börünü azıgı boranda.

Kaşkay Türkçesi: Kurd dumanlı günü sever.

Kazak Türkçesi: Borandı künü urı men börü kutıradı.

Kırım-Tatar Türkçesi: Börü dumanlı havanı süyer.

Kumuk Türkçesi: Börü boranlı gün kuturur.

Özbek Türkçesi: Böri boranda kuturar, it-aydinda.

Kaynakça

Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü.* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

GÖÇEBE DÜNYASINDAN HABERLER

Kalmuk halkının temsilcisi Arkadiy Goryayev: “Rusya'da büyük bir hapishanede yaşıyoruz...”

Kafkasya’nın kuzeyinde, Hazar Denizi’nin kıyısında yer alan Kalmukya Cumhuriyeti’nde yaşayan Kalmuklar, Rusya Federasyonu içerisinde baskılara maruz kalan milletler arasında yer alıyor. Bölgede Budizm’i benimseyen tek halk olarak bilinen Kalmuklar, bugün Rusya Federasyonu içerisinde dili, kültürü ve etnik kimliğiyle var olmaya çalışıyor. Kalmuk halkını temsilen kurulan Oyrat Kalmuk Halk Kurultayı Üyesi Arkadiy Goryayev, Rusya’da baskıya uğrayan halklar adına mücadele eden aktivistlerden birisi. Arkadiy Goryayev, Rusya Federasyonu’nda Rus olmayan yerli halklara yönelik baskıları ve özellikle Sovyetler Birliğinden bu yana ortaya konulan asimilasyon ve soykırım faaliyetlerine karşı mücadelesini Kırım Haber Ajansına değerlendirdi. Sovyetler Birliğinin işlediği tüm suçların uluslararası mahkemelerde yargılanmasını isteyen Goryayev, Kırım’ın Rusya tarafından işgaliyle ilgili de, “Kırım’da baskı mekanizması tam gaz devam ediyor… Rusya Federasyonu, SSCB’nin zayıf bir yansımasıdır. SSCB’de bir ideoloji vardı Rusya’da ise hiçbir şey yok. Sadece çal, tecavüz et… Baskıya uğrayan halkların hakları ihlal edilmeye devam ederse Rusya Federasyonu yok olur” ifadelerini kullandı.

Kalmuk kökenli Arkadiy Goryayev, Sovyetler Birliği’nden bu yana yerli halklara yaşatılan sürgün başta olmak üzere tüm suçların, uluslararası mahkemelerde yargılanması ve cezalandırılması adına mücadele veriyor. Oyrat Kalmuk Halk Kurultayı adına, tüm uluslararası kuruluşlara gönderilen mektubu Kırım Haber Ajansıyla paylaşan Goryayev, “Rusya’ya bağlı tüm cumhuriyetler aslında birer sömürgedir. Onların doğal, ekonomik, insani kaynakları sömürülüyor. Yerel halkların durumu ise her açıdan git gide kötüleşiyor. Şu an Rusya’daki hiçbir yerel halk refah içinde yaşamıyor, bu onların sürdürdüğü politikanın sonucudur.” değerlendirmesini yaptı.

Oyrat Kalmuk Halk Kurultayı Üyesi Arkadiy Goryayev, Rusya Baskıya Uğrayan Halklar Birliği olarak ne gibi çalışmalar yapmayı planlıyordunuz? Bu planlarınız nasıl engellendi?

2013 yılında Akmescit'te (Simferopol) kongre düzenleyecektik. Kongreye Rusya'daki ve eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri'ndeki baskıya uğrayan halkların temsilcilerinin katılması gerekiyordu. Ciddi raporlar hazırladık. Bir raporda sürgün edilen kişilerin fizyolojik durumu; açlık, hastalık, ölüm durumları ele alınıyordu. Başka bir raporda sürgün edilen kişilerin psikolojik durumu; hak ihlalleri, onurunun aşağılanması ve benzer durumlar değerlendiriyordu. Tüm bu raporlarda ele alınan bilgiler daha sonra sürgün edilen halkların haklarını korumak için oluşturulacak yasaların bir temelini oluşturacaktı.

O dönemde Rusya Baskıya Uğrayan Halklar Birliği Başkanıydım ve her halktan 10 kişilik heyetin kongreye gönderilmesi ve milli heyetlerindeki en az 5 kişinin milli kıyafetleri giymesi konusunda ısrar ettim. Dünya sürgün edilen halkların sayısını görebilsin diye heyetlerin milli kıyafetleri giymesi öngörülüyordu. Ayrıca Kongre'nin masraflarını karşılamak için her halktan temsilcilerin iki bin dolar toplamasını istedik. Yani her şeyi ince ayrıntısına kadar düşündük ama kongre bilemediğimiz sebeplerden dolayı gerçekleşemedi. Kongre'de sürgün edilen halklar iddialı siyasi açıklamalarda bulunarak komünizm rejimine karşı bir nevi Nürnberg davası açma fikrini başlattığımızı ilan edecektik. 2009'da Rusya Baskıya Uğrayan Halkları Birliği oluşturulurken ana fikirlerimizden biri bir nevi Nürnberg Mahkemesine benzeyen uluslararası bir mahkemenin başlatılmasıydı. Ama planımız hayata geçirilemedi. Bilmiyorum belki tüm bunlar gizli servislerin işidir.

“ ”

HALKLAR HAPİSHANESİ RUSYA…

2015 yılında ben Rusya Baskıya Uğrayan Halkları Birliği başkanlığı görevinden alındım. Tabii kimin talebiyle görevden alındığımı tahmin ediyorum. Şimdi yeniden bu konuda çalışmalara başladık. Bize göre şu an bu konunun gündeme getirilmesi ve en azından Avrupa halklarına duyurulması için uygun bir zaman. Komünist rejimden birçok ülke zarar gördü; Batı Avrupa, Baltık ülkeleri, Ukrayna, Kazakistan, Gürcistan gibi eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri ve tabii ki halklar hapishanesinde (Rusya) yaşayan ve hala zamanla daha da çirkinleşen bu soykırımı üzerlerinde hisseden yerli halklar… Şu an tamamen faşizm devletinde yaşadığımızı söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu tür açıklamaları Rusya'da yapmak tehlikelidir. Bu yüzden söz konusu bilgileri yaymak için Rusya'dan uzaklaştık.

Estonyalı yetkililer ile de görüşme yapmayı planladığınızı biliyoruz. Neden Estonya?

İlk olarak Estonya, Litvanya ve Letonya, baskıcı devletten kopabilen ayrıca zulmü yaşayarak gören ülkelerdir. Onlara bunu birkaç kere anlatmaya gerek yok. Bu konuyu anlıyorlar. Bu yüzden söz konusu ülkeler daha cazip geliyor. Onlara tarihi tekrardan anlatmak gerekmiyor zaten bunları biliyorlar. Bildiğim kadarıyla Baltık ülkeleri ve Ukrayna ulusal seviyelerde komünizm karşıtı yasaları kabul etti. Şu an ana amacımız, başlattığımız projeyi uluslararası

topluma duduyurmak ayrıca yabancı devletlere, uluslararası örgütlere katılma çağrısında bulunmak istiyoruz.

Şu an nerede ikamet ediyorsunuz?

Ben Kalmuk Cumhuriyeti'nde yaşıyorum.

"YAPTIĞIMIZ SİYASİ AÇIKLAMA İÇİN HAPSE ATILABİLİRİZ"

Size karşı bir baskı uygulanıyor mu? Şu an mesela bizimle rahatça sohbet ediyorsunuz bunun sonuçları ne olabilir?…

Evet, burada konuşuyoruz, ama ülkemize geri dönerken tutuklanma ihtimalimiz çok yüksek. Biliyorsunuz Rusya'da sosyal medyada yapılan bir paylaşım için insanlar hapse atılıyor. Yani yaptığımız siyasi açıklama için de hapse atılabiliriz.

"BASKIYA UĞRAYAN HALKLAR OLARAK BU GİRİŞİMDE BULUNUYORUZ"

Şu an bir örgüt temsilcisi olarak konuşuyorsunuz. Bu örgüt hakkında bilgi verir misiniz?

29 Mayıs'ta Oyrat-Kalmuk Halk Kongresi düzenlendi. Kongrede halkımızın durumu ve geleceği ele alındı. Kongre sırasında 17 kişilik kurultay seçildi. Bu kurultay adına hazırlanan belgeleri size getirdim. Baskıya uğrayan halklarla bu şekilde çalışıyoruz… Bugün böyle bir girişimde bulunduk. Yarın öbür gün diğer halklar da katılır. İnguşlar, Karaçaylar, Balkarlar ve diğer halklar. Ben her zaman, bu ceza mahkemesinin baskıya uğrayan halklar girişimiyle başlatılması gerektiğini söylüyordum ve söylemeye devam edeceğim. Çünkü Moskova'nın "mahkemeyi neden başlatıyorsunuz?" sorusuna Batı "sizin devletinizde yaşayan halklar bunu istedi" cevabını verebilir. Bu yüzden Rusya'da bir nevi dikenli tel arkasında tutulan baskıya uğrayan halk olarak böyle bir girişimde bulunuyoruz.

Eylem planınız ne? Hangi adımları atmayı planlıyorsunuz?

Bir dizi mektup hazırladık. Size bırakacağım mektup halkımızın temsilci organı Oyrat-Kalmuk Halk Kurultayı açıklaması. Yetkiyi elimize alarak Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve yabancı devletlerin yönetimleri adına mektuplar hazırladık. Bir iki gün içinde söz konusu mektupları yollayacağız. Bu mektubu verdiğimiz ilk kişi sizler oluyorsunuz.

Halkınızın temsilci organı Rusya'da şu an hangi statüde bulunuyor? Bildiğiniz gibi birçok milli temsilci organı Rusya'da yasaklı konumda

Gerçekleştirdiğimiz kongrede kurultayı seçtik. Yasal olarak hiç bir statüye sahip değiliz çünkü Rusya Adalet Bakanlığına bu tür bir başvuruda bulunmak hiçbir işe yaramıyor. Rusya Baskıya Uğrayan Halkları Birliğini resmi olarak tescil etmek için 2009 yılında iki kere başvuruda bulunmuştuk, ikisinde de çeşitli bahanelerle başvurularımız reddedildi. İlk kez biz, dört yasal olarak tescillenmiş teşkilat olarak; Balkar Aksakallılar Konseyi, "Bastırılmış Halkların ve Siyasi Baskı Mağdurlarının Tam Rehabilitasyonuna Yardım" Kalmuk Bölgesel Sivil Vakfı,

Çeçen ve İnguş halkları temsil eden Kazakistan Çocukları Sivil Örgütü, Karaçay Halk Konseyi başvuru yaptık.

Balkar Aksakallılar Konseyi'nin Rusya Adalet Bakanlığı listesinde aşırıcı örgüt olarak işaretlendiği bahanesiyle başvurumuz reddedilmişti. Rusya Yüksek Mahkemesinin Balkar Aksakallılar Konseyi'nin aşırıcı bir örgüt olmadığını belirten kararını gösterdik ama bu karar da dikkate alınmadı. Bundan sonra Rusya Baskıya Uğrayan Halkları Birliği toplantısı yaptık. Birliği tescil edene kadar Balkar Aksakallılar Konseyi'nden geçici olarak kurucu örgütler listesinden ayrılmasını istedim. Onlar kabul etti. Yine başvuru yaptık. Bu sefer başvurumuz, Rusya Baskıya Uğrayan Halkları Birliği isminde "Rusya" kelimesini kullandığımız için başvurumuz reddedildi.

"Rusya" kelimesini kullanmak için Rusya Federasyonu Hükümetinin izni gerekiyor. İzin almak için ise 50 bin ruble vergi ödemek gerekiyor. 50 bin ruble ödedikten sonra bile başvurumuzun reddedileceğinin farkında olduğumuz için bu aşamada örgütümüzü tescil etme denemelerimize son verdik. Diğer taraftan Rus mevzuatına göre tüzel kişi olsan da olmasan da hakların ve yükümlülüklerin aynı. Bu yüzden kurultayımızı de tescillemenin bir anlamı yok. Başvurumuzu zaten reddederler. Boşuna kürek çekmek de istemiyoruz. Dolayısıyla bu ülkede bir şey beklemeden girişimde bulunmak gerekiyor.

"Baskıya uğrayan halklara hak ihlalleri işgale yol açtı. Bu devam ederse Rusya Federasyonu yok olur."

Arkadiy Goryayev

Kaynak: Qırım Haber Ajansı

BioNTech'in Türk kurucuları Türeci ve Şahin, Selanik'te Atatürk Evi'ni ziyaret etti

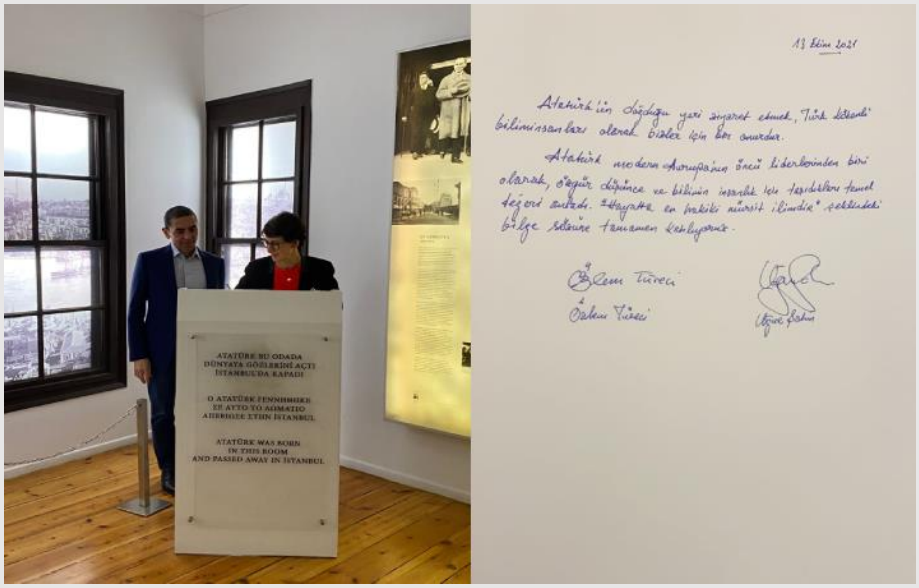

Almanya'da koronavirüse yönelik bilimsel çalışmalarıyla takdir toplayan BioNTech'in kurucularından Türk bilim insanları Dr. Özlem Türeci ve Prof. Dr. Uğur Şahin, Selanik'te Atatürk Evi'ni ziyaret etti.

Türk bilim insanları ziyaret kapsamında Atatürk Evi'ndeki anı defterine, "Atatürk'ün doğduğu yeri ziyaret etmek, Türk kökenli bilim insanları olarak bizler için bir onurdur. Atatürk'ün 'Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.' şeklindeki bilge sözüne tamamen katılıyoruz." ifadelerini yazdı.

Türkiye'nin kurucu lideri Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1881 yılında Selanik'te dünyaya geldiği, çocukluk ve gençlik günlerinin bir kısmını geçirdiği tarihi ev, müze olarak ziyaretçilere açık. Almanya'da koronavirüse (Kovid-19) karşı aşı geliştiren biyoteknoloji firması BioNTech'in Türk kurucu ortakları Dr. Özlem Türeci ve Prof. Dr. Uğur Şahin, 13 Ekim 2021 tarihinde Yunanistan'ın Selanik kentindeki Atatürk Evi'ne ziyaret gerçekleştirdi. Türkiye'nin Selanik Başkonsolosluğunun Twitter hesabından yapılan paylaşımda, ziyarete ilişkin şu ifadelere yer verildi: "Kovid-19'a karşı geliştirdikleri aşıyla tüm insanlığa önemli bir hizmette bulunan BioNTech'in kurucu ortakları Dr. Özlem Türeci ve Prof. Dr. Uğur Şahin'i Selanik ziyaretlerinde Başkonsolosluğumuzda ağırladık, birlikte Atatürk Evi'ni gezdik. Değerli bilim insanları Dr. Türeci ve Dr. Şahin'e Selanik Başkonsolosluğumuzu ziyaretlerinden ve gösterdikleri ilgiden ötürü teşekkür ediyor, bundan sonraki çalışmalarında da başarılar diliyoruz."

Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Burak Özügergin tarafından karşılanan Türeci ve Şahin, Atatürk Evi'ndeki anı defterine şu ifadeleri yazdı: "Atatürk'ün doğduğu yeri ziyaret etmek, Türk kökenli bilim insanları olarak bizler için bir onurdur. Atatürk, modern Avrupa'nın öncü liderlerinden biri olarak özgür düşünce ve bilimin insanlık için taşıdıkları temel değeri anladı. 'Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.' şeklindeki bilge sözüne tamamen katılıyoruz."

Kaynak: Qırım Haber Ajansı

Türk Devletlerinin Bağımsızlığının 30. Yılı münasebetiyle Budapeşte'de Uluslararası Konferans düzenlendi.

Türk Konseyi, Macaristan Dış İlişkiler ve Ticaret Enstitüsü ve Azerbaycan Uluslararası İlişkiler Analiz Merkezi (AIR Center) işbirliğiyle "Bağımsızlık & İşbirliğinin 30.Yılında Türk Devletleri: Güney Kafkasya'da Bölgesel Barış ve İşbirliği için Yeni Fırsatlar" konulu uluslararası konferans 15 Ekim 2021 tarihinde Budapeşte'de düzenlendi.

Konferansa Türk Konseyi Aksakallar Keneşi Azerbaycan Cumhuriyeti Üyesi Hasan Hasanov, Türkiye Cumhuriyeti Üyesi Binali Yıldırım, Macaristan Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Güvenlik Politikası Devlet Sekreteri Péter Szátrayi Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Macaristan Büyükelçisi Tahir Taghizadeh, Türk Konseyi Genel Sekreter Yardımcısı Gismat Gozalov, akademisyenler, diplomatik misyonların temsilcileri ve basın mensupları katıldı. IFAT Direktörü Márton Ugrósdy ve AIR Merkezi Başkanı Büyükelçi Farid Shafiyev, açılış konuşmalarında Konferansın önemine ve panel oturumlarında ele alınacak konulara değinerek, Türk Devletleri ve Macaristan arasında artan etkileşimin, derinleşen ilişkilerin ve Türk Konseyi çerçevesindeki işbirliğinin altını çizdiler.
Genel Sekreter Yardımcısı Gismat Gozalov yaptığı açılış konuşmasında, son 30 yılda Kafkas ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin ulus inşa süreçlerinde büyük ilerleme kaydettiklerine, piyasa ekonomisine başarıyla geçerek, bölgesel güçler haline geldiklerine dikkat çekti. Ayrıca Türkmenistan'ın Kasım 2021'de İstanbul'da yapılacak 8. Zirve'de gözlemci üye olarak Türk Konseyi'ne katılacağını ve Türk devletlerinin aile tablosunun eksik kısmının tamamlanacağını duyurdu.
Macaristan Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Güvenlik Politikası Devlet Sekreteri Péter Szátray, Macaristan'ın Türk Konseyi üye ülkeleriyle dil bağları ve ortak tarihi miras temelinde

derinleşen ilişkilerinden bahsetti. Bakan ayrıca, Macaristan'ın uluslararası kabul görmüş sınırları içinde Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine kesin desteğini vurguladı. Szatray, ileriye dönük olarak, Macaristan'ın Orta Asya, Türkiye ve Azerbaycan ile kültürel işbirliğini artırmaya ve karşılıklı yarar sağlayan çeşitli sektörlerde ekonomik bağları güçlendirmeye hazır olduğunu ifade etti.

Türk Konseyi Aksakallar Keneşi'nin Azerbaycan Cumhuriyeti Üyesi Hasan Hasanov, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in önderliğinde Azerbaycan'ın 44 gün süren Vatan Muharebesinde kesin zafere ulaşmasının önemine dikkat çekerek, canlarını vatan toprağı uğruna feda eden ve şehitlik mertebesine ulaşan evlatlarının aziz hatırasının Azerbaycan halkının kalbine ebediyen kazındığını ifade etti.

Türk Konseyi Aksakallar Keneşi'nin Türkiye Cumhuriyeti Üyesi Binali Yıldırım, bağımsızlıklarından bu yana Kafkasya ve Orta Asya'da yer alan Türk Cumhuriyetlerinin devlet ve ulus inşası süreçlerinde kayda değer başarılara imza attığını belirtti. Bu başarıların ortak tarih, dil ve kültürü paylaşan Türk Devletlerini birbirine yakınlaştırdığı ve Türk Konseyi'nin "Türk işbirliğinin ortak evi" olarak kurulmasına zemin hazırladığı vurgulandı.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Macaristan Büyükelçisi Tahir Taghizadeh yaptığı açılış konuşmasında, savaş sonrası dönemde restorasyon faaliyetlerinin ve ÜİYOK'lerin anavatanlarına dönüşünün Azerbaycan için en önemli öncelik olacağını kaydetti. Bu dönemde ortaya çıkan yeni gerçeklerin altını çizerek, Zengezur Koridoru'nun yeni ulaştırma ve iletişim hattı olarak bölgede barış, güvenlik ve kalkınmaya katkı sağlamanın yanı sıra Türk Dünyası için yeni fırsatlar yaratmadaki önemini vurguladı.

Konferans, Türk Konseyi'nin resmi araştırma enstitülerinden akademisyenlerin bölgesel ulaştırma işbirliği, bölgesel barış fırsatları, Türk Devletleri ve bağımsızlıklarının 30. yılında Türkiye ve Macaristan ile artan ilişkileri gibi konuların tartışıldığı panel oturumları ile devam etti. Etkinlikte ayrıca AIR Center tarafından Türk Dünyası Jeo-ekonomik Atlası konulu bir sunum da yer aldı. Konferansın ardından Türk Konseyi Macaristan Temsilciliği, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığının 30. Yıldönümü münasebetiyle resmi bir resepsiyona ev sahipliği yaptı. Etkinliğe Macar Hükümetinin üst düzey yetkilileri, Türk Konseyi Üye Devletlerinin Büyükelçileri, akademisyenler, basın ve diaspora temsilcileri katıldı.

Kaynak: Turkkon

Bulgaristan'da Türk siyasetçinin cumhurbaşkanlığına aday olduğu seçim kampanyası başlıyor..

Bulgaristan'da üyelerinin çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) Genel Başkanı Mustafa Karadayı'nın cumhurbaşkanlığına aday olduğu seçim kampanyası 15 Ekim'de başlıyor. 4 Nisan ve 11 Temmuz'da yapılan iki genel seçimin ardından hükümetin kurulamaması nedeniyle Bulgaristan'da seçmenler, 14 Kasım'da bu sefer hem cumhurbaşkanlığı hem de genel seçimler için 3. kez sandık başına gidecek. Bulgaristan'da Türk siyasetçi Karadayı'nın da cumhurbaşkanı adayı olduğu bir ay sürecek seçim kampanyası yarın başlayacak.

Merkez Seçim Komisyonuna göre 6 milyon 708 bin 189 kayıtlı seçmenin bulunduğu ülkede 14 Kasım'daki her iki seçime 21 siyasi parti ve 7 koalisyon katılacak. Seçimde cumhurbaşkanı ve cumhurbaşkanı yardımcılığı için 24 ikili yarışacak. Yurt dışında yaşayan Bulgaristan vatandaşlarının da katılabileceği seçimler için yurt içinde en az 11 bin 643 oy verme merkezi kurulacak.

Seçmenler, parti, koalisyon ve cumhurbaşkanı adayları arasında tercih yapacak, oy pusulasında seçenekler arasında "hiç kimse" de yer alacak. Seçim kampanyası 12 Kasım'da sona erecek. Cumhurbaşkanlığı seçimi için 14 Kasım'da kesin sonuç alınmaması durumunda ikinci tur 21 Kasım'da yapılacak.

Türk siyasetçi Karadayı cumhurbaşkanlığına aday

Yaklaşık bir milyona yakın Türk ve Müslümanın yaşadığı Bulgaristan'da HÖH partisi Genel Başkanı Karadayı cumhurbaşkanlığına, partinin Avrupa Parlamentosu (AP) milletvekillerinden İskra Mihaylova da cumhurbaşkanlığı yardımcılığına aday oldu. HÖH partisi adına genel seçimlere de katılan Karadayı, yoğun Türk ve Müslüman nüfusun bulunduğu Kırcaali ve Şumnu kentlerinden de aday gösterildi.

Başkent Sofya'da Ulusal ve Uluslararası Ekonomi Üniversitesinden mezun olan 51 yaşındaki Karadayı, 1991 yılında HÖH partisinin gençlik kolu Akademik Derneğinin kurucusu olarak

siyasete atıldı. Bulgaristan parlamentosuna 2013 yılında milletvekili olarak seçilen Karadayı, 2015'te Lütvi Mestan'ın partiden ihraç edilmesinden sonra HÖH'ün 3 geçici eş başkanından biri oldu.

Karadayı, 2016 yılında HÖH'ün 9. Kurultayında genel başkan seçildi. Bulgaristan'ın 1989 sonrası çok partili demokratik tarihinde daha önce yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde sadece 2011 yılında İstanbul merkezli Bulgaristan Türkleri Kültür ve Hizmet Derneği (BULTÜRK), bir Türk ve Müslüman'ı aday göstermek için girişimde bulunmuştu.

Diğer adaylar arasında mevcut Cumhurbaşkanı Radev de bulunuyor.
Kamuoyu araştırmaları, taverna ve pop şarkıcılarının da bulunduğu aday listesinde iddialı isimler arasında Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rumen Radev, Sofya Üniversitesi Rektörü Prof. Anastas Gercikov ve hakim Lozan Panov'un da yer aldığını gösterdi. Rumen Radev, Bulgaristan'ı 1989 yılına dek yöneten eski Komünist Partisinin devamı niteliğindeki Rusya yanlısı Bulgaristan Sosyalist Partisinin (BSP) ana desteğiyle seçime katılıyor.

Anastas Gercikov, Bulgaristan'da son 12 yılda kısa aralıklarla 3 kez başbakanlık yapan Boyko Borisov'un Bulgaristan'ın Avrupalı Gelişimi İçin Yurttaşlar (GERB) partisinin adayı oldu. Mafya ile ilişkisi olmakla suçlanan Cumhuriyet Başsavcısı İvan Geşev'e karşı oluşturulan "Herkese Adalet" hareketinin aday gösterdiği Lozan Panov'un, Bulgaristan'ın kent soylu sağ görüşlü seçmenlerinden destek alması bekleniyor.

Temmuz seçimlerinde 6 parti ve koalisyon parlamentoya girmişti.
Bulgaristan'da 11 Temmuz’da yapılan son erken genel seçimlerinde 6 parti ve koalisyon, 240 sandalyeli parlamentoya girebilmek için gereken yüzde 4 barajını aşmıştı. Şovmen Slavi Trifonov'un Böyle Bir Halk Var (İTN) Partisi oyların 657 bin 829'ini (yüzde 24,08) alarak 65 milletvekiliyle en büyük grubu oluşturmuş, eski Başbakan Boyko Borisov'un Bulgaristan'ın Avrupalı Gelişimi İçin Yurttaşlar (GERB) partisi 642 bin 165 oy (yüzde 23,51) ile 63 sandalye kazanmıştı.

Bulgaristan Sosyalist Partisi (BSP) 36, Avrupa Birliği (AB) yanlısı ve eski Başbakan Borisov'a karşı bir buçuk yıl süren sokak protestolarına öncülük yapan Demokratik Bulgaristan (DB) partisi 34, HÖH de 29 milletvekilini parlamentoya sokmuştu. Borisov'a karşı bir protesto hareketi olarak kurulan "Ayağa Kalk! Magandalar Dışarı!" koalisyonu da parlamentoda 13 milletvekiliyle en küçük grup olmuştu.

Kaynak: AA
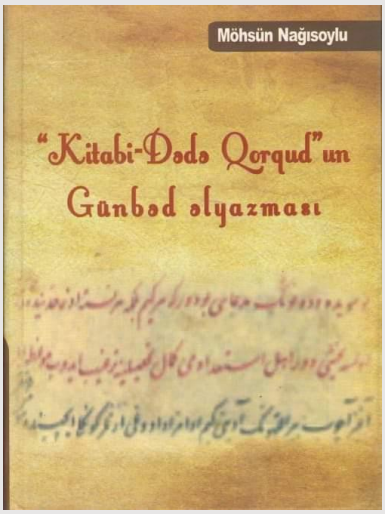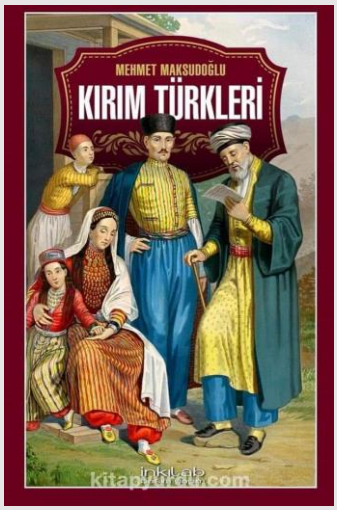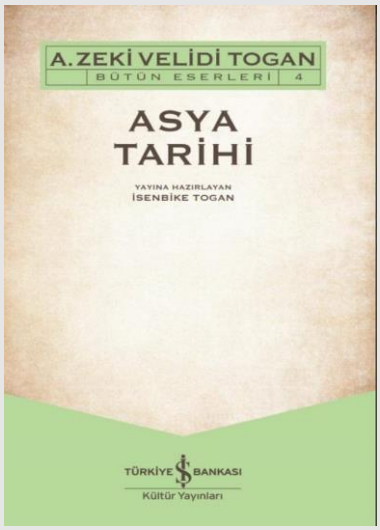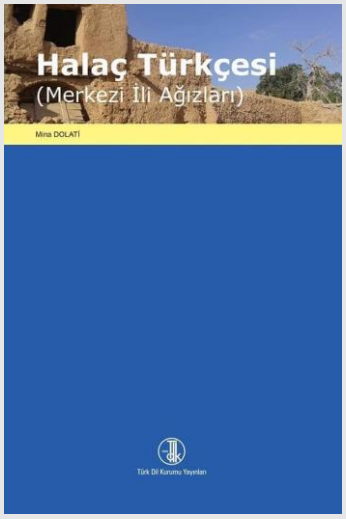
Kitap Önerileri